

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalous

Taloushallinto

2010

Tuukka Laakso

UUDEN TILINTARKASTUSLAIN TUOMAT MUUTOKSET

– HTM-valmennusohjelmasta HTM-
tilintarkastajaksi

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalous | Taloushallinto

Kesäkuu 2010 | 68 sivua

Ohjaaja: Hanna Kärkkäinen

Tuukka Laakso

UUDEN TILINTARKASTUSLAIN TUOMAT MUUTOKSET – HTM-valmennusohjelmasta HTM-tilintarkastajaksi

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia 1.7.2007 voimaan tulleen uuden tilintarkastuslain (459/2007) keskeisiä muutoksia suomalaiseen tilintarkastukseen. HTM-tilintarkastajatutkinnon suorittaminen ja Turun ammattikorkeakoulussa käynnissä olevan HTM-valmennusohjelman käsittely olivat opinnäytetyön keskeisiä aiheita. Opinnäytetyön tutkimusosan tavoitteena oli selvittää HTM-valmennusohjelmassa mukana olevien tradenomien näkemyksiä tilintarkastuksesta ja valmennusohjelmasta. Lisäksi tavoitteena oli saada selville, onko valmistuneilla tradenomeilla tarkoitus suorittaa HTM-tilintarkastajatutkinto lähitulevaisuudessa ja uskovatko he toimivansa hyväksytyinä tilintarkastajina jossain vaiheessa työuraansa.

Opinnäytetyön teoriaosa rakentuu kolmeen pääluokkaan. Näissä käsitellään tilintarkastuksen tavoitteita, hyvää tilintarkastustapaa, tilintarkastusvelvollisuutta ja tilintarkastajan auktorisointia. Teoriaosassa käsitellään myös uuden lain tuomia keskeisiä muutoksia, siirtymäsäännöksiä ja tilintarkastuksen tulevaisuuden näkymiä Suomessa. Lisäksi teoriaosassa käydään tarkemmin läpi HTM-tilintarkastajatutkinnon rakenne sekä HTM-tilintarkastajat ry:n toiminta.

Opinnäytetyön empiirinen osa toteutettiin kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Tutkimukseen osallistuivat valmennusohjelmassa mukana olevat ammattikorkeakoulustamme valmistuneet tradenomit. Kyselytutkimus toteutettiin sähköpostin välityksellä. Kyselyn tuloksista selviää tradenomien näkemykset yleisesti tilintarkastuksesta ja valmennusohjelmasta sekä mahdollisuudesta suorittaa HTM-tilintarkastajatutkinto ja toimia hyväksyttynä tilintarkastajana tulevaisuudessa. Kyselyn vastausten perusteella valmennusohjelma koettiin hyödylliseksi ja sen toteuttamista toivotaan jatkettavan tulevaisuudessakin. Turun ammattikorkeakoulun, Turun kauppakamarin ja HTM-tilintarkastajat ry:n paikallisosaston yhteinen projekti mahdollistaa uusien tilintarkastajien kehittämisen Turun talousalueelle tulevaisuudessa.

ASIASANAT:

Tilintarkastus, tilintarkastuslaki

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Business | Financial Management

June 2010 | 68 pages

Instructor: Hanna Kärkkäinen

Tuukka Laakso

The Changes of the New Finnish Auditing Law – from HTM-Training Program to Certified HTM-Auditor

The purpose of this thesis was to analyze the central changes in the new Finnish auditing law (459/2007), in effect since July 2007, and their impact on auditing in Finland. Accomplishing the degree of Certified HTM-Auditors and processing the HTM-training program, under way in Turku University Applied Sciences (TUAS), were the main subjects in this thesis. The main goal in the empiric part of this thesis was to sort out the views of Bachelors of Business Administration (BBA), currently participating in the HTM-training program in TUAS, on auditing and training program. In addition, a goal was to find out if the recently graduated BBAs have planned to do a Certified HTM-Auditors degree in the near future and if they believe that they are going to act as HTM-auditors in some point of their careers.

The theory section of the thesis consists of three main chapters. Objectives of auditing, good auditing practice, auditing obligation and authorizing auditors were the issues handled. The central changes of the new Finnish auditing law, transitional provisions and future outlooks for auditing in Finland were also dealt with in the theory part. In addition, the structure of Certified HTM-Auditors examination and activity of HTM-Auditors' Association, were closely examined in the theory part.

The empiric part of the thesis was carried out using a qualitative research method. BBAs graduated from TUAS, who were participating in HTM-training program, were involved in this research. The research material was collected using an e-mail survey. The survey results revealed BBAs opinions on auditing and HTM-training program in general, as well as on the possibility to do a Certified HTM-Auditors degree and act as an authorized auditor in the future. HTM-training program was found useful and its continuation also in the future was wished. The joint program between TUAS, Turku Chamber of Commerce and local HTM-Auditors' Association will enable the development of new Certified HTM-Auditors in Turku area in the foreseeable future.

KEYWORDS:

Auditing, auditing law

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TILINTARKASTUKSEN PERUSTA	8
2.1 Tilintarkastuksen tavoitteet	9
2.2 Hyvä tilintarkastustapa	10
2.3 Tilintarkastusvelvollisuus	11
2.4 Tilintarkastajan auktorisointi	14
2.4.1 KHT-tilintarkastaja tai -yhteisö	16
2.4.2 HTM-tilintarkastaja tai -yhteisö	20
2.4.3 JHTT-tilintarkastaja tai -yhteisö	24
3 UUSI TILINTARKASTUSLAKI	28
3.1 Keskeisimmät uudistukset	29
3.2 Siirtymäsäännökset	33
3.3 Tilintarkastuksen tulevaisuuden näkymät	36
4 HTM-TILINTARKASTUS	38
4.1 HTM-tutkinnon rakenne	41
4.2 HTM-tilintarkastajat ry	44
4.3 Rekisteröity assistentti	47
5 TRADENOMISTA HTM-TILINTARKASTAJAKSI -VALMENNUSOHJELMA	48
5.1 HTM-valmennusohjelman tavoite ja sisältö	49
5.2 HTM-valmennusohjelman eteneminen ja saavutetut tulokset	51
5.3 Kysely HTM-valmennusohjelmassa mukana oleville tradenomeille	52
5.3.1 Nykyinen työtilanne ja aiempi tilintarkastuskokemus	53
5.3.2 Mielikuvat tilintarkastusalasta ja tilintarkastajan työn haastavuudesta	54
5.3.3 Palaute HTM-valmennusohjelmasta	56
5.3.4 HTM-tutkinnon hyväksymisvaatimukset	59
5.3.5 Tulevaisuus HTM-tilintarkastajana	60
6 YHTEENVETO	63
LÄHTEET	66

LIITTEET

Liite 1. Kysymyspohja HTM-valmennusohjelmassa mukana oleville tradenomeille	68
---	----

KUVAT

Kuva 1. Hakemukset HTM-tutkintoihin sekä tutkintoihin hyväksytyt 1990–2009	23
Kuva 2. Tilintarkastusvelvollisuus ja siirtymäsäännökset	34
Kuva 3. KHT- ja HTM-tilintarkastajien lukumäärän kehitys 1925-2010	40
Kuva 4. HTM-tutkinnoissa 1999-2009 hyväksytyt	43

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön viitekehyksenä on 1.7.2007 voimaan tullut uusi tilintarkastuslaki (459/2007), joka korvasi yli kymmenen vuotta vanhan tilintarkastuslain (936/1994). Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia uuden lain tuomia muutoksia tilintarkastukseen. Opinnäytetyöni pääpaino tulee keskittymään HTM-tilintarkastajatutkinnon suorittamiseen ja sen pohjalta Turun ammattikorkeakoulussa käynnissä olevaan HTM-valmennusohjelmaan. Valmennusohjelmassa on mukana Turun ammattikorkeakoulusta valmistuneita taloushallinnon tradenomeja, joiden tavoitteena on suorittaa HTM-tilintarkastajatutkinto lähitulevaisuudessa. Opinnäytetyön empiirinen osa muodostuu valmennusohjelmassa mukana oleville tradenomeille tehdystä kyselystä, jossa on tavoitteena selvittää heidän näkemyksiään tilintarkastuksesta ja valmennusohjelmasta. Lisäksi haluan selvittää heidän kiinnostustaan suorittaa HTM-tilintarkastajatutkinto lähitulevaisuudessa ja sitä, onko heillä tavoitteena toimia hyväksytyinä tilintarkastajina jossain vaiheessa työuraansa.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakentuu kolmeen pääkohtaan. Tilintarkastuksen perusta -luvussa käsittelen yleisesti tilintarkastus-käsitettä, tavoitteita, joihin tilintarkastuksella pyritään ja hyvää tilintarkastustapaa. Lisäksi tuon luvussa esille tilintarkastuslain sääntelemää tilintarkastusvelvollisuutta ja tilintarkastajan auktorisointia. Uusi tilintarkastuslaki -luvussa selvitän uuden lain keskeisimpiä uudistuksia tilintarkastukseen, uuden lain mukanaan tuomia siirtymäsäännöksiä ja tilintarkastuksen tulevaisuuden näkymiä. Teoriaosan kolmannessa pääluvussa selvitän tarkemmin HTM-tutkinnon rakennetta ja mahdollisuutta hakeutua HTM-tilintarkastajan ohjaukseen rekisteröidyksi assistentiksi. Samassa pääluvussa käsittelen myös HTM-tilintarkastajat ry:n toimintaa tilintarkastajien taustalla. Haluan tuoda esille, mihin heidän toiminnallaan pyritään ja miten he edesauttavat ja valvovat jäsenistönsä ammatillista osaamista ja etuja. Teoriaosan tietopohja perustuu tilintarkastusalan ammattijulkaisuihin, kuten lähde-

kirjallisuuteen, lehtiin ja Internet-lähteisiin. Ajankohtaista tietoa olen löytänyt, etenkin HTM-tilintarkastajat ry:n sivuilta, liittyen uuden tilintarkastuslain tuomiin muutoksiin ja HTM-tilintarkastajat ry:n toimintaan. Myös Keskuskauppakamarin, työ- ja elinkeinoministeriön sekä valtiovarainministeriön sivuilta olen hakenut ajankohtaisia tietoja opinnäytetyöni pohjaksi.

Opinnäytetyön tutkimusosassa perehdytään tarkemmin Turun ammattikorkeakoulun, Turun kauppakamarin ja HTM-tilintarkastajat ry:n paikallisosaston yhteisprojektiin. Turun ammattikorkeakoulun Lemminkäisenkadun toimipisteessä on käynnissä HTM-valmennusprojekti, jonka tavoitteena on saada uusia HTM-tilintarkastajia Turun talousalueelle. Koulumme valmistuneista tradenomeista projektiin on valittu 6 henkilöä. Tarkoituksena on tehdä heille kysely projektiin liittyen. Tavoitteena on käsitellä heidän näkemyksiään uuden lain tuomista mahdollisuuksista tilintarkastajan uraa silmällä pitäen. Kysely on tarkoitus toteuttaa sähköpostin välityksellä. Oletuksena on, että valmennusohjelmaan osallistuvien tarkoitus on tulevaisuudessa suorittaa HTM-tutkinto ja siirtyä tilintarkastusalalle. Haluan myös selvittää, onko HTM-valmennusohjelmasta ollut hyötyä valmennettaville, ovatko he saaneet uusia kontakteja työmaailmasta ja mitä mieltä he ovat olleet yleisesti HTM-valmennusprojektista.

2 TILINTARKASTUKSEN PERUSTA

Tilintarkastuslainsäädännön historia alkoi vuoden 1995 alusta, jolloin astui voimaan ensimmäinen tilintarkastuslaki ja -asetus. EU-lainsäädännössä tapahtuneet uudistukset ja kansainvälisen normiston kehitys loivat tarpeen uudistaa myös Suomen tilintarkastuslainsäädäntöä. Uusi tilintarkastuslaki ja -asetus tulivat voimaan 1.7.2007 tai sen jälkeen alkavalta tilikaudelta ja kumosivat vanhan voimassa olleen tilintarkastuslain ja -asetuksen. (Korkeamäki 2008, 10.)

Lähtökohtaisesti tilintarkastus on Suomessa laillisuusvalvontaa. Tilintarkastuslaki on yleislaki, joka säätelee yksityisen sektorin tilintarkastuksesta. Myös valtion ja kuntien tilintarkastus on säännelty laeissa. Riistaman(2000, 12) mukaan tilintarkastusta ja tilintarkastajia koskevia säännöksiä on noin 140 laissa, asetuksessa ja viranomaispäätöksessä. Yleislakina tilintarkastuslain määräykset väistyivät, jos erityislaissa toisin säädetään. Jos muussa lainsäädännössä ei ole asiaa koskevaa säännöstä, tulee tilintarkastuslakia noudattaa. Tilintarkastuslaissa säädetään tilintarkastusvelvollisuudesta, tilintarkastajan raportoinnista, riippumattomuudesta, esteellisyydestä sekä salassapito- että vahingonkorvausvelvollisuudesta. Laista löytyy määräykset myös tilintarkastajien hyväksymiseen ja rekisteröimiseen sekä heihin kohdistettavasta valvonnasta ja rangaistuksista. Tilintarkastusasetuksessa on säännöksiä koskien tilintarkastajarekisteriä, valvontaelimiä sekä julkisen kaupankäynnin kohteena olevan yhteisön tilintarkastajaa. (Riistama 2000, 11-12; Korkeamäki 2008, 10-11.)

2.1 Tilintarkastuksen tavoitteet

Tilintarkastuksen päällimmäisenä tavoitteena on, että tilintarkastaja antaa lausunnon siitä, onko tilinpäätös ja toimintakertomus laadittu voimassa olevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Tilintarkastajan tulee antaa myös lausunto siitä, saako kirjanpitolain tarkoittamalla tavalla tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta oikeat ja riittävät tiedot tarkastuskohteen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Samalla tilintarkastajan tulee suorittaa myös hallinnon tarkastus, jossa selvitetään vastuuvollisten toiminnan lainmukaisuutta. Tilintarkastus tulee suorittaa hyvän tilintarkastustavan mukaisesti ja noudattaen IFACin (International Federation of Accountants) eettisiä vaatimuksia. (Korkeamäki 2008, 33-34; Tomperi 2009, 11.)

Tilintarkastuksen laajuudelle on päätettävä rajat, koska sitä ei voida toteuttaa kaiken kattavasti. Tilintarkastuksen laajuutta määriteltäessä tulee ottaa huomioon tarkastuskohteen erityispiirteet, vallitsevat olosuhteet, tilintarkastuslainsäädännön määräykset sekä tilintarkastussuositukset. Tavoitteena tulee olla riittävä varmuus siitä, ettei tilinpäätös sisällä olennaisia virheitä tai puutteita. Riittävän varmuuden periaate on hyvä ohjenuora tilintarkastajalle koko tilintarkastusprosessin ajan. Tilintarkastuksessa ei ole tarkoitus ottaa kantaa johdon toiminnan tarkoituksenmukaisuuteen tai muihin vastaaviin liiketoiminnan käytännön kysymyksiin. Tilintarkastajan tehtävänä on varmentaa, että tarkastuskohteen sidosryhmät saavat oikeaa ja riittävää tietoa käyttöönsä. Tilintarkastajan ei tule tehdä johtopäätöksiä sidosryhmien puolesta tai ennustaa tarkastuskohteen tulevaisuutta. (Korkeamäki 2008, 33-34; Tomperi 2009, 11-12.)

2.2 Hyvä tilintarkastustapa

Uusi tilintarkastuslaki sisältää myös säännöksen hyvän tilintarkastustavan velvoittavuudesta (Tilintarkastuslaki 22§). Tilintarkastusalalla hyvä tilintarkastustapa on keskeinen tilintarkastajan toimintaa ohjaavaa normisto. Yleisesti on katsottu, että hyvän tilintarkastustavan keskeisiä lähteitä ovat:

- lait, asetukset
- TILA:n (Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta), VALA:n (valtion tilintarkastuslautakunta), tuomioistuinten ja viranomaisten päätökset ja kannanotot
- tilintarkastusstandardit
- alan ammattikirjallisuus
- havainnot siitä, miten huolellisesti ammattihenkilöt toimivat

Hyvä tilintarkastustapa sisältää tiettyjä periaatteita ja keinoja, joita tilintarkastajan tulee toiminnassaan noudattaa. (Horsmanheimo ym. 2007, 138-142.)

Tilintarkastajien ammattijärjestöjen hyväksymien eettisten ohjeiden pohjalta voidaan erottaa viisi ammattieettistä periaatetta, jotka ovat myös hyvän tilintarkastustavan pohjana. Näitä ovat:

- rehellisyys
- objektiivisuus
- ammatillinen pätevyys ja huolellisuus
- salassapitovelvollisuus
- ammatillinen käyttäytyminen

Rehellisyys korostuu tilintarkastajan työssä siinä, että hänen tulee olla suora ja vilpitön kaikissa ammattiin ja työhönsä liittyvissä suhteissaan. Objektiivinen tilintarkastaja ei anna ennakkokäsitysten eikä toisten osapuolten mielipiteiden vaikuttaa ammattiin tai muuhun työhön liittyvään harkintaan. Pätevyys ja huolellisuus korostuu tilintarkastajan velvollisuudesta pitää ammatilliset tietonsa ja

osaamisensa ajan tasalla. Samalla hänen tulee toimia asiantuntijapalveluja suorittaessaan tunnollisesti soveltuvien ammattistandardien mukaisesti. Salassapitovelvollisuutta koskien tilintarkastuslaissa on oma pykälänsä (TilintL 26§). Tilintarkastajan tulee pitää työhönsä liittyvä tieto luottamuksellisena, eikä hänen tule antaa mitään tällaista tietoa kolmansille osapuolille ilman asianmukaista valtuutusta. Työhön liittyvää luottamuksellista tietoa tilintarkastaja ei saa myöskään käyttää henkilökohtaiseksi eduksi. Tilintarkastajan ammatillisella käyttäytymisellä tarkoitetaan sitä, että tilintarkastaja noudattaa asiankuuluvia lakeja ja määräyksiä. Samalla hän välttää kaikkea ammattikunnan mainetta heikentävää toimintaa. (Korkeamäki 2008, 34; Tomperi 2009, 12-13.)

2.3 Tilintarkastusvelvollisuus

Tilintarkastuslain 2.luvun 4§ määrittelee yleisesti tilintarkastusvelvollisuuden. Tilintarkastusvelvollisuus koskee kirjanpitovelvollisia yhteisöjä ja säätiöitä. Lain tarkoittamia tilintarkastusvelvollisia ovat muun muassa: osakeyhtiöt, asunto-osakeyhtiöt, osuuskunnat, avoimet yhtiöt, kommandiittiyhtiöt, yhdistykset ja säätiöt. Tilintarkastuslain mukaan nämä yhteisöt ja säätiöt ovat velvollisia valitsemaan tilintarkastajan ja suorittamaan tilintarkastuksen. Näin ollen tilintarkastuslain tilintarkastusvelvollisuus ei koske yksityisiä elinkeinonharjoittajia ja maatalousyrittäjiä. Julkisyhteisöt, kuten valtio, kunnat ja seurakunnat, eivät kuulu myöskään tilintarkastuslain piiriin. Näiden julkisyhteisöiden tilintarkastusta säätelevät omat erityislait. (Korkeamäki 2008, 14; Tomperi 2009, 15.)

Uuden tilintarkastuslain muutoksen johdosta pienet yhteisöt voivat jättää tilintarkastajan valitsematta, ellei sitä edellytetä yhtiöjärjestyksessä tai säännöissä. Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastaja voidaan jättää valitsematta yhteisössä, jossa sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on täyttynyt enintään yksi seuraavista ehdoista:

- taseen loppusumma yli 100 000 euroa
- liikevaihto tai sitä vastaava tuotto yli 200 000 euroa
- palveluksessa keskimäärin yli 3 henkilöä

Laki määrää kuitenkin, että tilintarkastaja on aina valittava yhteisössä, jonka pääasiallisena toimialana on arvopapereiden omistaminen ja hallinta tai jos yhteisöllä on kirjanpitolaissa tarkoitettu huomattava vaikutusvalta toiseen kirjanpitovelvolliseen. Tällä lainkohdalla tarkoitetaan yleisesti holding-yhtiöitä. (Tomperi 2009, 16.)

Tilintarkastuslaki on yleislaki, jota sovelletaan, ellei erityislainsäädännössä säädetä toisin. Myös kirjanpitovelvollisen yhteisön yhtiöjärjestyksessä, yhtiösopimuksessa tai säännöissä löytyvä määräys tilintarkastajan valinnasta on pätevä, joten yhtiöjärjestyksen, -sopimuksen tai sääntöjen muuttaminen on välttämätöntä, jos pieni yhteisö haluaa vapautua tilintarkastusvelvollisuudesta. (Horsmanheimo ym. 2007, 53.)

Erytelainsäädännöstä löytyy tilintarkastajan valintaan velvoittavia säännöksiä useita. Yhdistysten tulee valita koosta riippumatta yhdistyslain (503/1989) perusteella vähintään yksi tilintarkastaja ja varatilintarkastaja. Säätiöille tilintarkastus on säätiölain (109/1930) mukaan aina pakollista säätiön koosta riippumatta. Luottolaitosten on vastaavasti luottolaitostoiminnasta annetun lain (121/2007) perusteella valittava luottokoosta riippumatta aina vähintään yksi KHT-tilintarkastaja tai -yhteisö. Asunto-osakeyhtiöissä on valittava vähintään yksi tilintarkastaja asunto-osakeyhtiölain (809/1991) mukaisesti, jos yhtiön rakennuksissa on vähintään 30 huoneistoa. Lisäksi tilintarkastaja tulee valita, jos vähintään 1/10 osakkeenomistajista tai vähintään 2/3 yhtiökokouksessa läsnä olevista omistajista niin vaativat. (Horsmanheimo ym. 2007, 53-54.)

Nykyisin, vaikka uusi tilintarkastuslaki sallii tilintarkastuksen toimittamatta jättämisen pienemmissä yhteisöissä, on silti melko tavallista, että etenkin osakeyhtiöissä, asunto-osakeyhtiöissä ja osuuskunnissa tilintarkastaja valitaan, vaikka laki ei siihen pakottaisikaan. Jos tilintarkastaja valitaan, vaikka laki ei sitä vaadi, niin tilintarkastajan valinnassa ja tilintarkastuksen suorittamisessa on noudatettava tilintarkastuslain säännöksiä ja tilintarkastajaksi voidaan valita vain lain mukainen hyväksytty tilintarkastaja. (Horsmanheimo ym. 2007, 55.)

Tilintarkastajan vapaaehtoinen valinta voi hyödyttää yritystä monin eri tavoin, mikä käy ilmi Länsiluodon ja Mäki-Pirilän (2010, 26) tutkimuksesta. Tutkimuksessa tarkasteltiin samansuuruisia yrityksiä, joille tilintarkastajan valitseminen oli vapaaehtoista. Tulosten perusteella tilintarkastajan valinta näyttäisi johtavan suotuisaan tilanteeseen, mikäli yrityksellä on saatavia (liian) paljon tai omavaraisuus on (liian) heikolla tasolla. Yritykset, jotka valitsivat tilintarkastajan, olivat keskimäärin vielä kaukana siitä rajasta, jossa tilintarkastaja tulee valita. Eräänä syynä tilintarkastajan valinnalle Länsiluoto ja Mäki-Pirilä olettivat yrityksen kasvustrategian, jolloin valitaan tilintarkastaja jo hyvissä ajoin ennen kuin toiminnan laajuus ylittää tilintarkastusvelvollisuuden. Tuloksista kävi myös ilmi, että tilintarkastuskohteen haasteellisuus vaikutti tilintarkastajan vapaaehtoiseen valintaan. (Länsiluoto & Mäki-Pirilä 2010, 26-29.)

Niissä yhteisöissä, joissa laki määrää tilintarkastajan valinnan tai siihen on päädytty vapaaehtoisesti, tulee myös valita tilintarkastajalle varatilintarkastaja, jos on valittu vain yksi tilintarkastaja. Tilintarkastuslain mukaan varatilintarkastajaa koskevat samat määräykset kuin tilintarkastajaakin. Jos tilintarkastajaksi valitaan tilintarkastusyhteisö, ei varatilintarkastajaa tarvitse nimetä. Yhteisön tulee kuitenkin tilintarkastuslain 2. luvun 8§:n mukaisesti ilmoittaa tarkastettavalle yhteisölle, kenellä yhteisössä työskentelevällä tilintarkastajalla on päävastuu tilintarkastuksesta. Päävastuullisella tilintarkastajalla tulee olla vähintään sama kelpoisuus kuin tilintarkastusyhteisöllä. (Horsmanheimo ym. 2007, 61-63.)

Tilintarkastuslain mukaisesti vähintään yhden tilintarkastajan tulee olla KHT-tilintarkastaja tai KHT-yhteisö, jos tilintarkastuksen kohteena on julkisen kaupankäynnin kohteena oleva yhteisö tai jos yhteisössä tai säätiössä päättyneellä tilikaudella täyttyy vähintään kaksi seuraavista ehdoista:

- taseen loppusumma ylittää 25 000 000 euroa
- liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 50 000 000 euroa
- palveluksessa on keskimäärin yli 300 henkilöä

Samat ehdot koskevat myös konsernin emoyritystä, mikäli konsernin osalta vähintään kaksi edellä mainituista ehdoista täyttyy. Myös vähintään yhden emoyrityksen tilintarkastajan tulee toimia tytäryrityksen tilintarkastajana. (Horsmanheimo ym. 2007, 57-58.)

2.4 Tilintarkastajan auktorisointi

Tilintarkastajan yleistä kelpoisuutta varten tilintarkastuslaissa on oma pykälänsä (TilintL 2.luku 3§). Tilintarkastajana ei voi toimia henkilö, joka on vajaavaltainen, konkurssissa tai liiketoimintakiellossa tai jonka toimintakelpoisuutta on rajoitettu. Jos tarkastuskohteen tilintarkastajaksi on valittu yksi tai useampi luonnollinen henkilö, on yhdellä heistä vähintään oltava asuinpaikka ETA-valtiossa eli Euroopan talousalueella. Tilintarkastajalta ei siis edellytetä tilintarkastuslain perusteella Suomen kansalaisuutta. Vuoden 2007 tilintarkastuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä Suomessa luovuttiin maallikkotilintarkastusjärjestelmästä. Pienten yhtiöiden tilintarkastajiksi voitiin valita muukin kuin ammattitutkinnon suorittanut hyväksytty tilintarkastaja. Uuden tilintarkastuslain myötä lakisääteisiä tilintarkastuksia ovat oikeutettuja tekemään ainoastaan julkisesti auktorisoidut eli hyväksytyt tilintarkastajat. Uuden lain mukaisia hyväksytyjä tilintarkastajia ovat KHT-tilintarkastajat ja -yhteisöt sekä HTM-tilintarkastajat ja -yhteisöt. (Korkeamäki 2008, 12.)

Tilintarkastuslain 6.luvun 30-31§:ssä sekä työ- ja elinkeinoministeriön asetuksessa (TEM 262/2008) säädetään yleiset hyväksymisvaatimukset KHT- ja HTM-tilintarkastajien auktorisoinnille. Molempiin tutkintoihin koskevat yleiset vaatimukset ovat, että

- hakija on luonnollinen henkilö
- hän ei ole toiminnallaan osoittanut olevansa sopimaton tilintarkastajan tehtävään
- hän ei ole konkurssissa, eikä häntä ole määrätty liiketoimintakieltoon
- hänelle ei ole määrätty edunvalvojaa tai hänen toimintakelpoisuuttaan ei ole rajoitettu
- hän ei harjoita tilintarkastustoiminnan ohella muuta toimintaa, joka voisi vaarantaa tilintarkastuksen suorittamisen. (Tomperi 2009, 20.)

Sellaisissa yhteisöissä tai säätiöissä, joissa kunnalla tai kuntayhtymällä on määräysvalta, voidaan tilintarkastajaksi valita KHT- tai HTM-tilintarkastajan taikka KHT- tai HTM-yhteisön lisäksi julkishallinnon ja -talouden tilintarkastaja tai -yhteisö eli JHTT-tilintarkastaja tai -yhteisö. Siirtymäsäännöksen johdosta JHTT-tilintarkastaja voi toimia yllämainituissa yhteisöissä ja säätiöissä yksin tilintarkastajana HTM-tilintarkastajan sijaan vielä 31.12.2012 päättyvään toimikauteen asti. Tilintarkastuslaista poiketen näistä JHTT-tilintarkastajista tai -yhteisöistä on säädetty omassa laissaan, laki julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajista (467/1999). JHTT-tilintarkastajiin ja -yhteisöihin sovelletaan tilintarkastuslain säännöksiä, lukuun ottamatta hyväksymistä ja rekisteröitymistä sekä kurinpidollisten sanktioiden käyttöä koskevia säännöksiä. Näistä säännöksistä on omat vastineet JHTT-laissa, joita sovelletaan kyseisiin tilintarkastajiin ja yhteisöihin. (Horsmanheimo ym. 2007, 59; Alakare ym. 2008, 47.)

Seuraavissa alaluvuissa tulen käsittelemään tarkemmin, minkälaisia perustutkinto-, opinto- ja työkokemusvaatimuksia vaaditaan KHT- ja HTM-tutkinnon suorittamiseen. Lisäksi käsittelen, miten syntyy KHT- ja HTM-yhteisö ja mitä hyväk-

symisvaatimuksia niille on. Vastaavasti tulen esittelemään myös, minkälaisia vaatimuksia on JHTT-tilintarkastajalle tai -yhteisölle.

2.4.1 KHT-tilintarkastaja tai -yhteisö

KHT-tilintarkastaja eli Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunnan hyväksymä tilintarkastaja on yksi kolmesta Suomen tilintarkastajajärjestelmän ammatinimikkeestä. KHT-tutkintoon hakijalta vaaditaan yleisten vaatimusten lisäksi myös perustutkintoa, opintoja ja käytännön kokemusta edellyttäviä vaatimuksia. Perustutkinnon osalta KHT-tilintarkastajaksi hakevan tulee olla suorittanut ylempi korkeakoulututkinto. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamisesta voidaan poiketa, jos hakijalla on pitkä työkokemus tilintarkastuksen, laskenta-toimen, rahoituksen tai oikeustieteen tehtävistä. (Keskuskauppakamari 2010a; Tomperi 2009, 20.)

KHT-tutkintoon hakevan henkilön opintoja koskevat vaatimukset ovat eritelty tarkemmin työ- ja elinkeinoministeriön asetuksessa (262/2008). Hakijalla tulee olla vähintään 60 opintopisteen tai 40 opintoviikon laajuiset opinnot tilintarkastuksesta ja laskentatoimesta. Opintojen aihealueiden tulee käsitellä tilintarkastusta koskevaa sääntelyä ja hyvää tilintarkastustapaa, kuten myös kirjanpitoa ja tilinpäätöstä koskevaa sääntelyä, hyvää kirjanpitoa ja tilinpäätöksen analysointia. Lisäksi opintojen tulisi käsitellä johdon laskentatoimeja ja sisäistä valvontaa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 1-2.)

Hakijalta edellytetään myös vähintään 30 opintopisteen tai 20 opintoviikon laajuisia oikeustieteen opintoja, jotka käsittelevät ainakin eri yhteisömuotoja, arvopaperimarkkinoita koskevia sääntelyjä, yritysverotusta, ennakkoperintää, arvonnäköverotusta, verotusmenettelyä, kauppa- ja varallisuus-oikeutta sekä maksukyvyttömyys- ja työlainsäädäntöä. Lisäksi hakijalta vaaditaan muita opintoja 22

opintopisteen tai 15 opintoviikon verran, jotka käsittelevät kauppa- ja taloustieteen yleisopintoja. Yleisopinnoiksi katsotaan liiketaloustiedettä ja kansantaloustiedettä, yritysrahoitusta ja rahoitusmarkkinoita, talousmatematiikkaa ja taloustiedettä sekä tietotekniikkaa ja tietojärjestelmiä käsitteleviä opintoja. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 1-2.)

Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta päättää KHT-tilintarkastajaksi hyväksymistä hakevan opintojen hyväksilukemisesta. Hakijan hyväksi voidaan lukea myös muita opintoja, jos ne laajuudeltaan ja sisällöltään vastaavat edellä mainittuja opintoja. Hakijan tulee korkeakoulun antamalla todistuksella osoittaa, että hän täyttää opintovaatimukset ja ne ovat sisällöltään, laajuudeltaan ja ajankohdaltaan hyväksyttävät. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 1-2.)

Yleisesti KHT-tutkintoon hakijalla tulee olla vähintään 3 vuoden käytännön kokemus vaativista tilintarkastuksen ja laskentatoimen tehtävistä. Käytännön kokemus tulee olla hankittu kirjanpitovelvollisen yhteisön tai säätiön taikka näitä vastaavan ulkomaisen yhteisön tai säätiön tilinpäätösten tai konsernitilinpäätösten tilintarkastuksesta. Myös näitä vastaavien taloudellisten laskelmien tarkistaminen katsotaan riittäväksi käytännön kokemukseksi. Käytännön kokemuksesta vähintään 2 vuotta tulee olla hankittu KHT- tai HTM-tilintarkastajan ohjauksessa tai muussa Euroopan talousalueen valtiossa hyväksytyyn tilintarkastajan alaisuudessa. Vastaavasti toimiminen HTM- tai JHTT-tilintarkastajana täyttää tämän kahden vuoden käytännön kokemuksen vaatimuksen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 3.)

KHT-tutkinnon osallistumiseen liittyen on myös muutama poikkeussääntö, jonka täyttämällä ei tarvitse täyttää kaikkia hyväksymisvaatimuksia. Jos on toiminut HTM-tilintarkastajana ammattimaisesti vähintään 5 vuoden ajan, voidaan poiketa korkeakoulututkinnon ja asetuksella määrättyjen opintojen suorittamisesta.

Tällöin hakijan tulee kuitenkin KHT-tutkinnon yhteydessä suorittaa hyväksytysti tarkoitettuja opintoja koskevat lisätehtävät. KHT-tilintarkastajaksi pyrkivä voi TEM:n asetuksen mukaisesti korvata opintoja lisätehtävillä KHT-tutkinnon yhteydessä. Hakija voi korvata lisätehtävillä enintään 9 opintopistettä tai 6 opintoviikkoa tilintarkastuksen ja laskentatoimen opintoja, 9 opintopistettä tai 6 opintoviikkoa oikeustieteen opintoja ja 6 opintopistettä tai 4 opintoviikkoa muita opintoja. (Horsmanheimo ym. 2007, 226; Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 3-4.)

Korkeakoulututkinnon ja opintojen suorittamista koskevista vaatimuksista voidaan poiketa myös, jos hakijalla on vähintään 7 vuoden kokemus vaativista laskentatoimen, rahoituksen ja oikeustieteen tehtävistä. Vaativiksi tehtäviksi luetaan toimiminen päätoimisesti toimitusjohtajana, toimitusjohtajan sijaisena, talousjohtajana, sisäisen tarkastuksen päällikkönä tai muussa vastaavassa tehtävässä. Tehtävän on täytynyt olla yhteisössä, joka on julkisen kaupankäynnin kohteena tai yhteisössä, joka täyttää vaatimuksen valita KHT-tilintarkastaja. Tehtävä voi olla myös konsernin emoyrityksessä, joka täyttää vaatimuksen valita KHT-tilintarkastaja. Lisäksi hakijan tulee täyttää käytännön kokemuksesta vähintään 2 vuotta samalla tavalla kuin normaalissa käytännön kokemuksen tapauksessa. Tässäkin poikkeustapauksessa tulee tutkinnon yhteydessä suorittaa myös opintoihin liittyviä lisätehtäviä. (Horsmanheimo ym. 2007, 226; Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 3-4.)

Jos hakija on toiminut vähintään 15 vuotta edellä mainituissa vaativissa laskentatoimen, rahoituksen ja oikeustieteen tehtävissä, hänen ei ole tarvinnut suorittaa korkeakoulututkintoa eikä hänen tule täyttää opinto- ja käytännön kokemusta koskevia vaatimuksia. Samalla tavalla hänen tulee kuitenkin KHT-tutkinnon yhteydessä suorittaa hyväksytysti opintoja koskevat lisätehtävät. (Horsmanheimo ym. 2007, 226-227; Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 3-4.)

KHT-tilintarkastajaksi hyväksyminen edellyttää vaatimusten lisäksi KHT-tutkinnon hyväksytyä suorittamista. Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta (TILA) järjestää KHT-tutkinnon vuosittain. Tutkinto on kaksipäiväinen. TILA hyväksyy KHT-tilintarkastajaksi tutkinnon hyväksytysti suorittaneen, joka on täyttänyt myös muut hyväksymisen edellytykset. Hyväksyttäessä hakijoita vuosien 2008-2012 järjestettäviin tutkintoihin voidaan soveltaa myös aikaisempia kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksiä vaadittavista opinnoista ja käytännön kokemuksesta. Nykyisessä TEM:n asetuksessa vaadittavat opinto- ja kokemusvaatimukset ovat hakijan kannalta yleisesti joustavammat. Ennen kuin hakija voidaan rekisteröidä hyväksytyksi tilintarkastajaksi, tulee hänen antaa tuomioistuimelle tilintarkastajan vakuutus. TILA ylläpitää tilintarkastajarekisteriä, jonne myös hyväksytyt KHT-tilintarkastajat rekisteröidään. Vain rekisteriin merkitty tilintarkastaja on oikeutettu käyttämään ammattinimikettä KHT-tilintarkastaja. (Tomperi 2009, 21; Keskuskauppakamari 2010a.)

Suomessa voidaan KHT-tilintarkastajaksi hyväksyä myös muussa ETA-valtiossa hyväksytyt tilintarkastaja. Hakijalta ei voida vaatia Suomen tilintarkastuslain mukaisia edellytyksiä perustutkinnosta, opinnoista, käytännön kokemuksesta eikä KHT-tutkinnon suorittamisesta. Hyväksymispäätöstä tehtäessä on luotettava toisessa ETA-valtiossa tehtyyn hyväksymispäätökseen. Hakijan tulee kuitenkin suorittaa TILA:n järjestämä kelpoisuuskoe hyväksytysti. Kelpoisuuskoe järjestetään suomen tai ruotsin kielellä, joka vähentää selkeästi muista ETA-valtioista tulevia hakijoita. (Horsmanheimo ym. 2007, 227.)

TILA hyväksyy hakemuksesta KHT-yhteisöt. Tilintarkastuslain 33§:n mukaisesti yhteisö voidaan hyväksyä KHT-yhteisöksi, jos

- yhteisöllä on edellytykset toimia riippumattomana tilintarkastusyhteisönä
- enemmistö yhtiökokouksen äänivallasta on yhtiössä työskentelevillä KHT-tilintarkastajilla tai enemmistö avoimen tai kommandiittiyhtiön yh-

tiömiehistä on yhtiössä työskenteleviä KHT-tilintarkastajia tai KHT- tai HTM-yhteisöjä tai ETA-valtiossa hyväksytyjä tilintarkastajia

- osakeyhtiön hallituksen jäsenistä tai varajäsenistä vähintään 2/3 sekä puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja ovat yhtiössä työskenteleviä KHT-tilintarkastajia tai ETA-valtiossa hyväksytyjä tilintarkastajia.

KHT-yhteisön yhtiömuoto voi olla joko osakeyhtiö, kommandiittiyhtiö tai avoin yhtiö. (Tomperi 2009, 21.)

2.4.2 HTM-tilintarkastaja tai -yhteisö

HTM-tilintarkastajalla tarkoitetaan Kauppakamarin tilintarkastusvaliokunnan (TIVA) hyväksymää tilintarkastajaa. Kuten KHT-tutkintoon hakijan, myös HTM-tutkintoon pyrkivän tulee yleisten edellytysten lisäksi täyttää perustutkintoa, opintoja ja käytännön kokemusta koskevat vaatimukset. HTM-tutkintoon hakijalta vaaditaan perustutkintona vähintään alemmaa korkeakoulututkintoa. Alemman korkeakoulututkintoon rinnastettavia tutkintoja ovat muun muassa ekonomin tutkinto, kauppatieteiden kandidaatin tutkinto, hallintovirkamiestutkinto, verovirkamiestutkinto ja liiketalouden ammattikorkeakoulututkinto. Myös HTM-tutkintoon hakijan perustutkintovaatimuksista voidaan poiketa, jos hänellä on pitkä työkokemus ammattimaisista laskentatoimen, rahoituksen ja oikeustieteen tehtävistä. (Keskuskauppakamari 2010b, 6.)

HTM-tutkintoon hakevan opintoja koskevat vaatimukset löytyvät myös työ- ja elinkeinoministeriön asetuksesta (262/2008). Opintojen sisältöä ja asiakokonaisuuksia koskevat vaatimukset ovat samat kuin KHT-tutkintoon pyrkivällä, mutta opintopisteiden tai -viikkojen suorittamismäärässä on eroja KHT-tutkintoon verrattuna. HTM-tutkintoon hakijalla tulee olla vähintään 52 opintopisteen tai 35 opintoviikon laajuiset tilintarkastuksen ja laskentatoimen opinnot. Oikeustieteen opintoja tulee olla suoritettuna vähintään 22 opintopistettä tai 15 opintoviikkoa, kun taas muita opintoja tulee olla myös suoritettuna 22 opintopistettä tai 15

opintoviikkoa. TIVA päättää HTM-tutkintoon hakijan opintojen hyväksilukemisesta. Hakijan tulee tutkintohakemukseen liittää korkeakoulun todistus siitä, että hänen suorittamansa opinnot vastaavat HTM-tutkintoon vaadittavia opintoja. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 1-2; Keskuskauppakamari 2010b, 6-9.)

HTM-tutkintoon hakijan käytännön kokemus tulee olla hankittu ammattimaisista tilintarkastuksen ja laskentatoimen tehtävistä. Käytännön kokemus tulee olla hankittu samalla tavalla kuin KHT-tutkinnon hakijalla kirjanpitovelvollisen yhteisön tai säätiön tilinpäätösten tai konsernitilinpäätösten tilintarkastuksesta. Samalla tavalla myös näitä vastaavien taloudellisten laskelmien tarkistaminen katsotaan riittäväksi käytännön kokemukseksi. HTM-tutkintoon tulee olla 3 vuoden käytännön kokemus, josta vähintään 2 vuotta tulee olla toiminut KHT- tai HTM-tilintarkastajan ohjauksessa tai JHTT-tilintarkastajana. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 3.)

HTM-tilintarkastajaksi voi hakea myös kahden poikkeussäännön nojalla. Jos hakija on toiminut vähintään 7 vuoden ajan ammattimaisissa tilintarkastuksen, laskentatoimen tai oikeustieteen tehtävissä, voidaan poiketa perustutkinnon ja opintojen suorittamispakosta. TEM:n asetuksen mukaisiksi ammattimaisiksi tehtäviksi katsotaan toimiminen päätoimisesti liiketoimintaa harjoittavan yhteisön tai säätiön toimitusjohtajana, toimitusjohtajan sijaisena, talousjohtajana, sisäisenä tarkastajana tai muussa vastaavassa tehtävässä. Riittävänä kokemuksena pidetään myös toimimista JHTT-tilintarkastajana. Tämän poikkeussäännön mukaan hakevan tulee kuitenkin HTM-tutkinnon yhteydessä suorittaa hyväksytysti hänelle osoitetut lisätehtävät opinnoista. Myös HTM-tutkinnossa voi lisätehtävillä korvata puuttuvia opintokokonaisuuksia. Lisätehtävillä voi korvata enintään 6 opintopistettä tai 4 opintoviikkoa niin tilintarkastuksen ja laskentatoimen, oikeustieteen kuin myös kauppa- ja taloustieteen yleisopintojakin. Hakijalla tulee olla myös riittävä käytännön kokemus pääsäännön mukaisesti. (Horsmanheimo ym. 2007, 229; Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 3-4.)

Toinen poikkeussääntö koskee hakijaa, joka on toiminut yli 15 vuotta ammattimaisissa tilintarkastuksen, laskentatoimen ja oikeustieteen tehtävissä. Ammatilliset tehtävän kuvat ovat samat kuin 7 vuoden poikkeussäännössä. Tällöin hakijan ei tule täyttää perustutkinnon, opintojen ja käytännön kokemuksen vaatimuksia. Hakijan tulee myös HTM-tutkinnon yhteydessä suorittaa lisätehtävät hyväksytysti opintokokonaisuuksiin liittyen. (Horsmanheimo ym. 2007, 230; Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 3-4.)

Hyväksymisvaatimukset täyttäneen hakijan tulee suorittaa HTM-tutkinto hyväksytysti. Myös HTM-tutkinnon järjestää Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta (TILA) vuosittain. HTM-tutkinto on yksipäiväinen. KHT-tutkinnosta poiketen, HTM-tutkinnon perusteella oman alueen kauppakamarin tilintarkastusvaliokunta (TIVA) päättää oman toiminta-alueensa tilintarkastajien hyväksymisestä. Vuoden 2008-2012 tutkintoihin voi hakea myös soveltamalla aikaisempia kauppaja- ja teollisuusministeriön päätöksiä vaadittavista opinnoista ja käytännön kokemuksesta. HTM-tilintarkastajaksi hyväksytyn henkilön tulee antaa ennen rekisteröintiä tilintarkastajan vakuutus tuomioistuimelle. Tutkinnon hyväksytysti suorittaneet saavat käyttää ammattinimikettä HTM-tilintarkastaja sen jälkeen, kun heidät on rekisteröity TILA:n ylläpitämään tilintarkastajarekisteriin. (Keskuskauppakamari 2010c.)

Samalla tavalla HTM-tilintarkastajaksi voi hakea muun ETA-valtion hyväksytty tilintarkastaja kuin KHT-tilintarkastajaksikin. Häneltä ei vaadita Suomen tilintarkastuslain vaatimia hyväksymisvaatimuksia perustutkinnosta, opinnoista tai käytännön kokemuksesta. Hänen tulee kuitenkin suorittaa hyväksytysti TILA:n järjestämä kelpoisuuskoe. (Horsmanheimo ym. 2007, 230.)

HTM-tutkintoon hakijoiden määrä on vähentynyt 1990-luvun alusta merkittävästi. 1990-luvun alkupuolella hakijoita oli parhaimmillaan yli 300, mutta viime vuosina hakijamäärä on jäänyt reippaasti alle 100 hakijan. Vuosina 2004 ja 2005 hakijoiden määrä jäi alle 50 hakijan, joka on huolestuttava suunta tilintarkastusalan kannalta. Uuden tilintarkastuslain tuomat muutokset ja varsinkin se, että maallikkotilintarkastus poistuu käytöstä siirtymäsäännöksen päättyessä vuoden 2011 lopussa, luovat hankalan tilanteen tilintarkastusalalle. Uusien, hyväksytyjen tilintarkastajien määrää pitää pystyä kasvattamaan nopeammalla tahdilla, jotta kaikille tilintarkastuksen haluaville yhteisöille löytyisi riittävästi hyväksytyjä tilintarkastajia jatkossakin. Seuraavasta kuvasta, jonka on tuottanut Keskuskauppakamari, selviää tarkemmin HTM-tutkintoon hakeneitten ja tutkintoon hyväksytyjen määrä vuosilta 1990–2009.

**HAKEMUKSET HTM-TUTKINTOIHIN SEKÄ
TUTKINTOIHIN HYVÄKSYTYT 1991–2009**

Vuosi	HTM-tutkintoon hakeneet	HTM-tutkintoon hyväksytyt
1990	259	209
1991	251	185
1992	307	234
1993	355	260
1994	275	208
1995	345	201
1996	295	185
1997	121	66
1998	93	65
1999	78	53
2000	57	43
2001	61	44
2002	64	50
2003	98	73
2004	46	35
2005	45	35
2006	51	39
2007	63	45
2008	78	63
2009	82	61

Kuva 1. Hakemukset HTM-tutkintoihin sekä tutkintoihin hyväksytyt 1990–2009 (Keskuskauppakamari 2010b).

Kuten Keskuskauppakamarin kuvasta käy selkeästi ilmi, on kiinnostus HTM-tutkintoa kohtaan laskenut huomattavasti 1990-luvulta. Positiivisena asiana on toki huomattavissa, että viime vuosina on taas hakijoiden määrä ollut nousussa pohjalukemavuosista 2004 ja 2005. Trendin täytyy olla jatkossakin nouseva, koska alalle tarvitaan ammattitaitoisia tilintarkastajia ikääntyvien tilintarkastajien tilalle. Nykyisten, ammatissa toimivien tilintarkastajien keski-ikä lähentelee 60 vuotta, joten lähivuosina tilintarkastusalalta on vapautumassa useita ammattitaitoa vaativia työtehtäviä. Näitä työtehtäviä tekemään tarvitaan jatkossa uusia hyväksytyjä tilintarkastajia.

HTM-yhteisöksi hyväksymisen edellytykset ovat melkein samat kuin KHT-yhteisön hyväksymisen edellytykset. Ainoa selkeä ero on se, että HTM-tilintarkastaja voidaan laskea mukaan määräänemmistöön, kun arvioidaan täytyvätkö omistuksen tuottama määräysvalta ja hallintoelinten kokoonpanoa koskevat vähimmäisvaatimukset. HTM-yhteisöt hyväksyy hakemuksesta oman toiminta-alueen TIVA. (Horsmanheimo ym. 2007, 237-238.)

2.4.3 JHTT-tilintarkastaja tai -yhteisö

JHTT-tilintarkastajilla tarkoitetaan julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajia. JHTT-tilintarkastajia varten on oma lakinsa, laki julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajista (467/1999). Lisäksi valtiovarainministeriön asetuksella (1369/2009) tarkennetaan JHTT-tilintarkastajan hyväksymisvaatimuksia. Valtiovarainministeriön yhteydessä toimiva JHTT-lautakunta hyväksyy ja valvoo JHTT-tilintarkastajia ja -yhteisöjä. Kuntien tilintarkastustehtävät ovat JHTT-tilintarkastajien ja -yhteisöiden tärkein toiminta-alue. Heitä toimii kuitenkin myös julkishallinnon tilintarkastustehtävissä, kuten valtion tilintarkastuksessa. Valtiovarainministeriön asetus JHTT-tilintarkastajan hyväksymisvaatimuksista tuli voimaan vuoden 2010 alusta. Tutkinto- ja opintovaatimukset sekä vaadittava käytännön kokemus yhdistettiin yhdeksi asetukseksi, jotta hyväksymisvaatimus-

ten tulkinta selkeytyisi. Lisäksi opintojen sisällön kuvausta on yksinkertaistettu ja ainekohtaisia opintopiste ja -viikkomääriä on vähennetty. Uudistuksilla helpotetaan JHTT-järjestelmän vertailtavuutta KHT- ja HTM-tilintarkastajajärjestelmiin. (Horsmanheimo ym. 2007, 59; Julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunta 2010.)

JHTT-tutkintoon hakijan tulee pääsäännön mukaan olla suorittanut tilintarkastustehtäviin soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Samalla tavalla kuin kahdessa muussakin tilintarkastajan ammattitutkinnossa, JHTT-tutkinnossakin tulee olla suorittanut opintoja niin tilintarkastuksen ja laskentatoimen, oikeustieteen kuin kauppa- ja taloustieteen yleisopinnoissakin. (Julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunta 2009a, 3; Valtiovarainministeriö 2009.)

Tilintarkastuksen ja laskentatoimen opintoja tulee olla suorittanut vähintään 52 opintopistettä tai 35 opintoviikkoa. Niiden tulee käsitellä seuraavia asiakokonaisuuksia:

- kirjanpidon ja tilinpäätöksen periaatteet
- tilintarkastuksen ja tuloksellisuustarkastuksen sekä arvioinnin periaatteet
- julkisyhteisöjen meno- ja tulotalous, budjetointi ja muut talouden ohjausjärjestelmät
- johdon laskentatoimi ja sisäinen valvonta.

Oikeustieteen opintoja tulee olla suorittanut vähintään 30 opintopistettä tai 20 opintoviikkoa. Näiden opintojen tulee käsitellä:

- vero-oikeutta, eri yhteisömuotoja koskevaa sääntelyä, kauppa- ja varallisuus-oikeutta sekä työlainsäädäntöä käsittäviä opintoja
- opintoja julkisyhteisöjen varainkäytön ja varainkäytön valvonnan oikeudellisesta sääntelystä, varainkäyttöön ja varainkäytön valvontaan liittyvistä tehtävistä ja tehtävien muutoksista sekä julkisyhteisöjen varainhankinnasta

- Euroopan unionin varainkäyttöä ja varainhoidon valvontaa koskevia opintoja.

Lisäksi tutkintoon edellytettäviä muita yleisiä opintoja tulee olla suorittanut vähintään 22 opintopisteen tai 15 opintoviikon verran. Niiden tulee käsitellä hallintotieteitä, kansantaloustiedettä, rahoitusta, tilastotiedettä ja tietojärjestelmätiedettä. JHTT-tutkintoon vaadittavien opintojen suorittamisesta tulee esittää korkeakoulun tai yliopiston antama todistus JHTT-lautakunnalle, josta selviää, että hakijan suorittamat opinnot ovat laajuudeltaan ja sisällöltään valtiovarainministeriön antaman asetuksen mukaiset. (Julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunta 2009a, 3; Valtiovarainministeriö 2009.)

Käytännön kokemusta JHTT-tutkintoon hakijalla tulee olla vähintään 3 vuotta julkishallinnon ja -talouden tehtävistä sekä vähintään 3 vuotta tilintarkastustehtävistä tai Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastustehtävistä. Käytännön kokemukseksi julkishallinnon ja -talouden tehtävissä katsotaan toimiminen julkisoikeudellisen yhteisön tai säätiön talousjohtajana, talouspäällikkönä, laskentapäällikkönä, hallintopäällikkönä, taloussuunnittelijana, taloustarkastajana, sisäisenä tarkastajana tai julkishallinnon tilintarkastajana taikka muissa vastaavissa taloushallinto- ja tarkastustehtävissä. Myös toimiminen JHTT-yhteisössä, KHT-yhteisössä tai HTM-yhteisössä julkishallinnon ja -talouden tarkastustehtävissä katsotaan riittäväksi kokemukseksi. Yli puolet saadusta kokemuksesta tulee olla viimeisen 10 vuoden ajalta. (Valtionvarainministeriö 2009.)

JHTT-tutkintoon voidaan hyväksyä poikkeussäännön mukaan, jos on suorittanut korkeakoulututkinnon ja toiminut vähintään 7 vuoden ajan vaativissa tehtävissä julkishallinnon laskentatoimessa, rahoituksessa ja oikeudellisissa kysymyksissä. Lisäksi hakijalta vaaditaan vähintään 3 vuoden käytännön kokemus tilintarkastuksesta. Tutkinnon yhteydessä hakijan tulee myös suorittaa opintoja koskevat lisätehtävät hyväksytysti. Lisätehtävillä voidaan korvata vaadittuja opintoja enintään 9 opintopistettä tai 6 opintoviikkoa tilintarkastuksen ja laskentatoimen opin-

toja, 9 opintopistettä tai 6 opintoviikkoa oikeustieteen opintoja ja 6 opintopistettä tai 4 opintoviikkoa muita opintoja. JHTT-tutkintoon hyväksytään poikkeussäännön mukaan myös vähintään 15 vuotta ammattimaisesti työssään toiminut hakija, jos hän on työskennellyt tilintarkastustehtävissä, Valtiontalouden tarkastusviraston tehtävissä, julkisyhteisön sisäisenä tarkastajana, KHT- tai HTM-tilintarkastajana tai muissa sisällöltään ja vaativuudeltaan vastaavissa tehtävissä. Myös tässä tapauksessa tulee suorittaa opintoihin liittyvät lisätehtävät hyväksytysti tutkinnon yhteydessä. (Valtiovarainministeriö 2009.)

Täyttämällä valtiovarainministeriön asetuksen määräämät hyväksymisvaatimukset, hakijalla on oikeus hakea JHTT-tutkintoon. JHTT-lautakunta hyväksyy hakemuksesta JHTT-tilintarkastajaksi henkilön, joka täyttää yleisen kelpoisuuden ehdot JHTT-tilintarkastajaksi. Lisäksi hänen tulee suorittaa JHTT-tutkinto hyväksytysti. Ennen JHTT-tilintarkastajaksi hyväksymistä hakijan tulee antaa myös JHTT-lautakunnalle kirjallisena JHTT-asetuksen (1083/2008) 3§:n mukainen vakuutus. JHTT-lautakunta merkitsee hyväksytyt JHTT-tilintarkastajat julkiseen rekisteriin eli JHTT-luetteloon. JHTT-lautakunta ylläpitää ja valvoo kyseistä rekisteriä. Rekisteriin merkinnän jälkeen hyväksytty JHTT-tilintarkastaja saa käyttää ammattinimikettään. (Julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunta 2009b, 1-2.)

JHTT-lautakunta hyväksyy hakemuksesta JHTT-yhteisöt, jotka eivät ole kurssissa ja täyttävät JHTT-lain 10§:n mukaiset ehdot. Lain mukaiset edellytykset ovat:

1) yhtiön kaupparekisteriin merkittynä toimialana on tilintarkastus ja siihen liittyvä toiminta;

2) yli kahden kolmasosan avoimen yhtiön yhtiömiehistä tai kommandiittiyhtiön vastuunalaisista yhtiömiehistä on oltava yhtiössä työskenteleviä tilintarkastajia tai tilintarkastusyhteisöjä sekä osakeyhtiössä yli kahden kolmasosan kaikista osakeista ja niiden tuottamasta äänimäärästä on oltava yhtiössä työskentelevillä tilintarkastajilla, tilintarkastusyhteisöillä, julkisyhteisöillä taikka yhdistyksillä, joiden jäseninä on vain julkisyhteisöjä;

3) yli kahden kolmasosan osakeyhtiön hallituksen jäsenistä tulee olla tilintarkastajia tai muutoin julkishallinnon ja -talouden tilintarkastukseen hyvin perehtyneitä. (Laki julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajista, 10§.)

JHTT-yhteisön yhtiömuoto voi olla joko avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö tai osakeyhtiö. JHTT-lautakunta merkitsee hyväksymänsä JHTT-yhteisön JHTT-luetteloon. (Julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunta 2006, 1.)

3 UUSI TILINTARKASTUSLAKI

Tilintarkastuslain kokonaisuudistus hyväksyttiin eduskunnassa 6.2.2007 hallituksen esityksen pohjalta. Uusi tilintarkastuslaki tuli voimaan 1.7.2007 ja se korvasi aiemman vuoden 1994 tilintarkastuslain. Kokonaisuudistuksen yhteydessä tehtiin muutoksia yhteensä 25 muuhun lakiin. Hallituksen esityksessä ehdotettiin 26 lain muuttamista, mutta eduskunta päätti jättää yhdistyslain muuttamisen uudistuksen ulkopuolelle. Samaan aikaan astui voimaan myös valtioneuvoston asetus tilintarkastuksesta (735/2007). (Horsmanheimo ym. 2007, 19; Alakare ym. 2008, 22.)

Kokonaisuudistuksen taustalla ovat pitkälti kansainvälinen kehitys ja 2000-luvun alun tilinpäätösskandaalit Yhdysvalloissa. Euroopan unionissa tilintarkastussäätelyn kehitys vilkastui 1990-luvun lopulla ja jatkuu edelleen. Toukokuussa 2003 EU:n komissio antoi tiedonannon tilintarkastuksen kehittämisestä. Tiedonannossa esitettiin tilintarkastusdirektiivin uudistamista. Uusi, aiempaa laajempi direktiivi annettiin maaliskuussa 2004 ja se hyväksyttiin vihdoin huhtikuussa 2006. (Horsmanheimo ym. 2007, 19-20; Alakare ym. 2008, 19-20.)

Uusi direktiivi mahdollisti ISA-standardien eli kansainvälisten tilintarkastusstandardien käyttöönoton EU:ssa. Uusi direktiivi tuli velvoittavaksi 29.6.2006 ja tämän jälkeen EU:n jäsenvaltioilla oli 24 kuukautta aikaa panna direktiivin velvoitteet täytäntöön. Suomen tilintarkastuslain uudistuksen keskeisimpänä syynä voidaan siis pitää EU:ssa hyväksyttyä uutta tilintarkastusdirektiiviä. Uuden lain 57 pykälästä noin 40 vastaa pitkälti kumotun tilintarkastuslain säännöksiä enemmän tai vähemmän muuttuneessa muodossa. Täysin uudet pykälät perustuvat pitkälti EU:n antamaan tilintarkastusdirektiiviin. (Horsmanheimo ym. 2007, 19-20; Alakare ym. 2008, 19-20.)

Seuraavissa alaluvuissa tulen käsittelemään uuden tilintarkastuslain keskeisimpiä uudistuksia ja sitä, minkälaisia vaikutuksia lakimuutoksilla on syntynyt. Tuon esille omassa alaluvussa myös uuden tilintarkastuslain mukana tulleet siirtymäsäännökset ja niiden vaikutukset. Kolmannessa alaluvussa tarkastelen tilintarkastuksen tulevaisuutta ja miten tilintarkastuksen kehittäminen tästä eteenpäin tulee jatkumaan.

3.1 Keskeisimmät uudistukset

Yritysten kannalta tilintarkastuslain keskeisimpiä uudistuksia ovat maallikkotilintarkastuksen lakkauttaminen, tilintarkastajan raportointia koskevien säännösten uudistaminen ja pienten yhteisöiden vapauttaminen tilintarkastusvelvollisuudesta. Keskeisiä uudistuksia tilintarkastajalle ovat kansainvälisten konsernien tilintarkastusta koskevien säännösten tarkentuminen, kansainvälisten tilintarkastusstandardien (ISA-standardit) tulo hyvän tilintarkastustavan pohjaksi ja kiristyneet riippumattomuus- ja vastuusäännökset. Lakiuudistuksen myötä tilintarkastusta valvoville toimielimille, kuten TILA:lle ja TIVA:lle, tulee yhä enemmän uusia julkisia tehtäviä. Näihin lukeutuu muun muassa vastuu kansainvälisestä valvontayhteistyöstä. Uuden tilintarkastuslain myötä kansainvälisyyden merkitys ko-

rostuu entisestään ja sen merkitys säilyy suurena myös tulevaisuudessa. (Horsmanheimo ym. 2007, 20.)

Tilintarkastuksen soveltamisalaa koskeva olennaisin muutos vanhaan tilintarkastuslakiin verrattuna koskee tilintarkastajan muita lakisääteisiä tehtäviä. Uuden tilintarkastuslain 1§:n 1 momentin 2.kohdassa säädetään, että lakia sovelletaan sellaiseen tilintarkastajan toimeen, jonka perusteella tilintarkastaja antaa kirjallisen lausunnon viranomaisen tai tuomioistuimen käyttöön. Kokonaisuudistuksen yksi merkittävämmistä uudistuksista on maallikkotilintarkastusjärjestelmän väistyminen. Tilintarkastuslain 2§:n 1.kohdan mukaan tilintarkastajalla tarkoitetaan ainoastaan hyväksyttyä tilintarkastajaa eli tässä tapauksessa KHT- tai HTM-tilintarkastajaa taikka KHT- tai HTM-yhteisöä. Uuteen lakiin kirjattiin kuitenkin siirtymäsäännös, joka mahdollistaa maallikkotilintarkastuksen niihin tilikausiin asti, jotka päättyvät 31.12.2011. Maallikkotilintarkastajista luopuminen ei kuitenkaan koske yhdistyksiä, koska yhdistyslaki jätettiin tilintarkastuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä muutoksen ulkopuolelle. (HTM-tilintarkastajat ry 2010f; Tuokko 2007, 34-36.)

Toinen merkittävä uudistus on pienten kirjanpitovelvollisten vapauttaminen lakisääteisestä tilintarkastuksesta. Uuden tilintarkastuslain 4§:n 2 momentin mukaisesti, yhteisö voi jättää valitsematta tilintarkastajan, jos sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on täytynyt enintään yksi seuraavista edellytyksistä:

- taseen loppusumma yli 100 000 euroa
- liikevaihto tai sitä vastaava tuotto yli 200 000 euroa
- palveluksessa keskimäärin enintään 3 henkilöä.

Vapautus ei kuitenkaan koske yhteisöä, jonka pääasiallisena toimialana on arvopapereiden omistaminen ja hallinta tai jos yhteisöllä on merkittävä vaikutusvalta toiseen yhteisöön liiketoiminnan tai rahoituksen johtamisella. Konsernita-

pauksissa kokorajat määritellään konsernitilinpäätöksen perusteella. Pienten kirjanpitovelvollisten vapautus tilintarkastuksesta ei koske yhdistyksiä eikä säätiöitä, joilta vaaditaan edelleen omien erityislakiensa mukainen tilintarkastaja. Samoin vapautus ei koske niitä yhteisöjä, joiden yhtiöjärjestys, säännöt tai sopimukset määräävät tilintarkastajan valitsemisen. (HTM-tilintarkastajat ry 2010f; Tuokko 2007, 36-37.)

Uusi tilintarkastuslaki määrittää tilintarkastuksen sisällön lain 11§:ssä. Se käsittelee tarkastettavan yhteisön tai säätiön kirjanpidon, tilinpäätöksen, toimintakertomuksen ja hallinnon tarkastuksen. Uuden tilintarkastuslain 13§ velvoittaa noudattamaan kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja lakisääteisessä tilintarkastuksessa. Nämä ISA-standardit ovat nykyisin keskeinen osa hyvää tilintarkastustapaa. ISA-standardisto määrittää myös hyvän tilintarkastustavan mukaisen huolellisuuden. Standardistossa keskeistä tilintarkastajalle on erottaa olennaisuuden kriteeri. Suomessa KHT-yhdistys antaa kansainvälisten standardien pohjalta tilintarkastajille suositukset hyvän tilintarkastustavan noudattamisesta. (HTM-tilintarkastajat ry 2010f; Kaisanlahti 2007, 31-32.)

Tilintarkastajan raportointiin liittyen tuli muutoksia tilintarkastuskertomuksen sisältöön. Uusi tilintarkastuskertomusmalli perustuu pitkälti vakiomuotoista tilintarkastuskertomusta koskevaan ISA 700-standardiin ja mukautettua tilintarkastuskertomusta koskevaan ISA 701-standardiin. Tilintarkastuskertomuksessa tilintarkastaja antaa jatkossa lausunnon vain siitä, antaako tilinpäätös ja toimintakertomus oikeat ja riittävät tiedot yhteisön tai säätiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta sekä siitä, ovatko tilikauden tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen tiedot ristiriidattomia. Uuden lain mukaan tilintarkastaja ottaa kantaa esimerkiksi osakeyhtiön vastuunvapauteen, osingonjakoon tai tilinpäätöksen vahvistamiseen vain silloin, jos näissä tiedoissa on jotain huomautettavaa. KHT-yhdistys hyväksyi 14.12.2007 osakeyhtiöille suunnatun yhteisen tilintarkastuskertomusmallin, joka perustuu ISA 700-standardiin ja uuteen tilintarkastuslakiin.

Sitä sovelletaan 1.7.2007 tai sen jälkeen alkaneiden tilikausien tilintarkastukseen. Perusmallin pohjalta KHT-yhdistyksen tilintarkastustoimikunta valmistelee myös kertomusmallit eri tilanteita varten, kuten konserni ja IFRS, sekä eri yhteisömuodoille, kuten avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, yhdistys ja säätiö. (HTM-tilintarkastajat ry 2010f; Tuokko 2007, 37; Blummé 2008, 12.)

Muita pienempiä, mutta huomionarvoisia, uudistuksia ovat tilintarkastajan perättäisten toimikausien rajaaminen 7 vuoteen julkisen kaupankäynnin kohteena olevassa yrityksessä. Hän saa uudestaan osallistua saman yhteisön tilintarkastukseen aikaisintaan 2 vuoden kuluttua. Riippumattomuutta koskien uudessa laissa uutena kohtana on säännös, jossa tilintarkastajan velvollisuus on ryhtyä toimenpiteisiin riippumattomuutta uhkaavien tekijöiden poistamiseksi ja velvollisuus kirjata nämä uhkaavat tekijät ja niiden poistamiseksi suoritettut toimenpiteet toimeksiantoa koskeviin asiakirjoihin. Samalla tavalla uuteen tilintarkastuslakiin lisättiin säännös, jossa määrätään, ettei tilintarkastajalle maksettava palkkio saa määräytyä tavalla, joka voisi vaarantaa tilintarkastajan riippumattomuuden. Uuden lain voimaantulon jälkeen TILA tai TIVA ei saa antaa tilintarkastajalle varoitusta tai huomautusta eikä valtion tilintarkastuslautakunta (VALA) voi peruuttaa tilintarkastajan hyväksymistä, jos tilintarkastajan moitittavasta toiminnasta on kulunut yli 6 vuotta. (HTM-tilintarkastajat ry 2010f.)

3.2 Siirtymäsäännökset

Uuteen tilintarkastuslakiin lisättiin siirtymäsäännöksiä liittyen tilintarkastajien valintaan ja tilintarkastuksen sisältöön. Uuden lain siirtymäsäännökset sisältyvät tilintarkastuslain 57§:ään. Siirtymäajasta tuli yleisen mielipiteen mukaan todella pitkä, koska siirtymäkausi kestää aina vuoden 2012 loppuun asti. Siirtymäajan pitenemisen taustalla oli hallituksen esitys, joka hyväksyttiin eduskunnan käsittelyssä. Lain voimaantulon 1.7.2007 jälkeen perustettuihin yhteisöihin ja säätiöihin sovelletaan vain uutta tilintarkastuslakia. Siirtymäsäännöksiä ja näin ollen vanhaa tilintarkastuslakia sovelletaan vain niihin yhteisöihin ja säätiöihin, jotka on perustettu ennen uuden tilintarkastuslain voimaantuloa. Poikkeuksen tekevät kuitenkin yhdistykset, jotka noudattavat siirtymäajan vanhaa tilintarkastuslakia tilintarkastajan valinnassa. (Horsmanheimo ym. 2007, 488-489; Korkeamäki 2008, 27.)

Merkittävimmät siirtymäsäännökset koskevat maallikotilintarkastajan valintaa sellaisissa yhteisöissä tai säätiöissä, jotka on perustettu ennen 1.7.2007. Maallikotilintarkastajilla tarkoitetaan tilintarkastajaa, jolla ei ole auktorisointia KHT- tai HTM-tilintarkastajaksi. Näissä yhteisöissä ja säätiöissä sovelletaan vanhan tilintarkastuslain säännöksiä ja niillä on oikeus valita maallikotilintarkastaja tiettyjen vanhan tilintarkastuslain raja-arvojen mukaan. Seuraavalla sivulla olevassa kuvassa, jonka on laatinut HTM-tilintarkastajat ry:n entinen puheenjohtaja Ossi A. Saarinen, esitetään selkeästi, missä tilanteessa tulee valita tilintarkastaja, tuleeko tilintarkastajan olla auktorisoitu vai maallikko ja millä raja-arvoilla, tulee valita eri ammattitutkinnon suorittanut tilintarkastaja.

TILINTARKASTUS - VELVOLLISUUS	Tilikauden alku ennen 1.7.07	Tilikauden alku jälkeen 1.7.07	Tilikauden loppu >>31.12.11	Tilikauden alku 31.12.11	Tilikauden loppu >>31.12.12
Ryhmä 1 Lv<200Te, T>100Te, 3 henk.	Pakollinen Maallikko HTM, KHT	Vapaaeht.	Vapaaeht.	Vapaaeht.	Vapaaeht.
Ryhmä 2 Lv<200-680Te, T 100- 340Te, henk<10	Pakollinen Maallikko HTM, KHT	Pakollinen - HTM, KHT	Pakollinen Maallikko HTM, KHT	Pakollinen - HTM, KHT	Pakollinen - HTM, KHT
Ryhmä 3 Lv>680Te, T>340Te, >10 henk.	Pakollinen HTM, KHT	Pakollinen HTM, KHT	Pakollinen HTM, KHT	Pakollinen HTM, KHT	Pakollinen HTM, KHT
Kuntayhtymä tai vastaava	Pakollinen HTM, KHT JHTT	Pakollinen HTM, KHT JHTT	Pakollinen HTM, KHT JHTT	Pakollinen HTM, KHT JHTT	Pakollinen HTM, KHT JHTT
Yhdistykset	Pakollinen Maallikko HTM, KHT	Pakollinen Maallikko HTM, KHT	Pakollinen Maallikko HTM, KHT	Pakollinen Maallikko HTM, KHT	Pakollinen Maallikko HTM, KHT
2 kriteeriä täyttävä kahtena vuotena peräkk.					

Kuva 2. Tilintarkastusvelvollisuus ja siirtymäsäännökset (HTM-tilintarkastajat ry 2010f).

Osakeyhtiöön, avoimeen tai kommandiittiyhtiöön taikka osuuskuntaan, joka on perustettu ennen 1.7.2007, voidaan valita maallikotilintarkastaja vanhan tilintarkastuslain mukaisesti niille tilikausille, jotka päättyvät viimeistään 31.12.2011. Maallikotilintarkastaja voidaan valita, jos vanhan lain mukaisesta kolmesta edellytyksestä korkeintaan yksi täyttyy edellisessä tilinpäätöksessä. Nämä edellytykset ovat:

- taseen loppusumma yli 340 000 euroa
- liikevaihto tai vastaava tuotto yli 680 000 euroa
- palveluksessa keskimäärin yli 10 henkilöä.

Jos edellytyksistä täyttyy useampi kuin yksi, voidaan maallikotilintarkastaja valita, mutta lisäksi on valittava auktorisoitu tilintarkastaja. Maallikotilintarkastajaa ei voida valita edes auktorisoidun tilintarkastajan rinnalle, jos edellisessä tilinpäätöksessä enemmän kuin yksi seuraavista edellytyksistä täyttyy:

- taseen loppusumma yli 2 100 000 euroa
- liikevaihto tai vastaava tuotto 4 200 000 euroa
- palveluksessa keskimäärin yli 50 henkilöä.

Samat siirtymäajat ja raja-arvot koskevat myös asunto-osakeyhtiöitä. Niiden kohdalla tulee kuitenkin huomioida asunto-osakeyhtiölaissa aiemmin ollut määräys, jonka mukaan tulee valita vähintään yksi auktorisoitu tilintarkastaja, jos huoneistoja on 100 tai enemmän. (Alakare ym. 2008, 215-216; Korkeamäki 2008, 27-28.)

Säätiöille voidaan valita toiseksi tilintarkastajaksi maallikkotilintarkastaja niille tilikausille, jotka päättyvät viimeistään 31.12.2011, jos ne on perustettu ennen uuden tilintarkastuslain voimaantuloa. Poikkeustapauksissa säätiöillä voi olla siirtymäajan vain maallikkotilintarkastajia, koska vanhan säätiölain mukaan oli mahdollista saada poikkeuslupa kauppa- ja teollisuusministeriöstä erityisestä syystä. Uuden lain voimaantulon jälkeen uusia poikkeuslupia ei voida enää myöntää. Siirtymäkaudella yhteisöissä tai säätiöissä toimiviin maallikkotilintarkastajiin sovelletaan vanhaa tilintarkastuslakia kaikilta osin. Näin ollen esimerkiksi maallikkotilintarkastaja laatii tilintarkastuskertomuksen vanhan lain määräysten mukaisesti, ja tästä johtuen kertomus eroaa merkittävästi auktorisoidun tilintarkastajan laatimasta tilintarkastuskertomuksesta. (Korkeamäki 2008, 28.)

Siirtymäsäännöksellä voidaan valita tilintarkastajaksi JHTT-tilintarkastaja HTM-tilintarkastajan sijasta sellaisessa yhteisössä tai säätiössä, jossa kunnalla tai kuntayhtymällä on määräysvalta. JHTT-tilintarkastaja voidaan valita enintään 31.12.2012 päättyväksi toimikaudeksi yksin, tämän jälkeen JHTT-tilintarkastaja voidaan valita vain KHT- tai HTM-tilintarkastajan lisäksi toiseksi tilintarkastajaksi. Pienempien yhteisöiden tilintarkastusvelvollisuuden poistumista voi noudattaa heti uuden lain tultua voimaan, mutta yhteisön yhtiöjärjestyksestä, sääntöjä tai yhtiösopimusta täytyy muuttaa, jos ne velvoittavat tilintarkastajan valitsemiseen. Tilintarkastusta koskevien säännösten poistamiseen yhteisön yhtiöjärjestykses-

tä tai säännöistä noudatetaan kevennettyä kaupparekisterimenettelyä. Näin olen muutoksesta aiheutuva käsittelymaksu on normaalia pienempi. (Korkeamäki 2008, 29.)

3.3 Tilintarkastuksen tulevaisuuden näkymät

Toukokuussa 2009 työ- ja elinkeinoministeriö asetti julkisoikeuden professorin Edward Anderssonin selvittämään tilintarkastajajärjestelmän uudistamistarvetta. Selvitystyö valmistui vuoden 2009 lopulla ja selvitystyö luovutettiin nykyiselle työministerille Anni Sinnemäelle 13.1.2010. Selvitystyön pohjalta työ- ja elinkeinoministeriö pyysi lausuntoja helmikuussa 2010 eri tahoilta liittyen selvitysmiehen raporttiin ja siihen liittyviin kehittämissuhteisiin. Lausuntopyyntö lähetettiin muihin valtion ministeriöihin, julkishallinnon laitoksiin, tilintarkastusta valvoville päätäntäelimille, yliopistoihin, korkeakouluihin, edunvalvontajärjestöihin ja suurimmille tilintarkastusyhteisöille. Päällimmäinen tarkoitus selvitystyöllä oli tutkia, millaisia tilintarkastajapalveluja ja millaista tilintarkastusosaamista Suomessa tarvitaan jatkossa. Selvitystyöllä oli tarkoitus kartoittaa nykyisen kolmen tilintarkastajatutkintokokonaisuuden (KHT-, HTM- ja JHTT-tutkinnot) uudistamistarve. Toisena päätehtävänä oli selvittää tilintarkastuksen valvontajärjestelmän kehittämistä, koska tämäkin sektori on hajautettu useaan eri valvontaelimeen, kuten VALA, TILA ja TIVA esimerkiksi. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2010a; Työ- ja elinkeinoministeriö 2010b, 1-3.)

Selvitystyössään Andersson korostaa etenkin muutostarvetta tilintarkastajatutkintojen rakenteellisessa luonteessa. Hän esittää, että tilintarkastajajärjestelmää yhtenäistettäisiin. Anderssonin mukaan olisi tarkoituksenmukaista, että tilintarkastajan pätevyys perustuisi yhteen perustutkintoon. Tämä perustutkinto oikeuttaisi tarkistamaan valtaosaa suomalaisista yrityksistä. Perustutkinnon lisäksi Andersson ehdottaa kahden lisämoduulin luomista, jotka täydentäisivät tilintarkastajan tutkintoa. Ensimmäinen lisämoduuli pätevoittäisi tilintarkastajaa toimi-

maan yksityisen sektorin vaativimmissa tilintarkastustehtävissä, kuten pörssiyritysten sekä pankkien ja vakuutusyhtiöiden tehtävissä. Toisessa lisämoduulissa tilintarkastaja suorittaisi pätevyyden toimia kuntien ja muiden julkisyhteisöjen tilintarkastajana. (Rytsy 2010, 20-21; Työ- ja elinkeinoministeriö 2010a.)

Anderssonin mielestä nykyisessä tilanteessa tilintarkastajatutkintojen osalta on kyse tilintarkastuksen yliorganisoinnista. Tärkein yksittäinen kysymys tutkintoihin liittyen on Anderssonin mukaan tilintarkastuksen perustutkinnon tason määrittäminen. EU:n tilintarkastusdirektiivin edellyttämä osaamistaso on yleisen mielipiteen mukaan liian korkea suomalaisia pk-yrityksiä ajatellen. Vastaavasti matalamman kansallisen vaatimustason käyttöönotto aiheuttaisi hämmästyttäviä EU-tasolla. Andersson on EU:n tilintarkastusdirektiivin osaamistason kannalla, koska tietomääräisesti kyse on vain pienestä erosta. Kasvanut ulkomalaisomistus suomalaisissa pörssiyrityksissä ja EU:n sisämarkkinoiden tiivistyminen johtavat tulevaisuudessa kansallisen lainsäädännön yhtenäistämiseen EU:n kanssa, joten nämä asiat puoltavat tilintarkastajien laajemman osaamisprofiilin tasoa. (Rytsy 2010, 20-21; Työ- ja elinkeinoministeriö 2010a.)

Toisena päätehtävänä Andersson paneutui tilintarkastajien valvontajärjestelmän kehittämiseen. Tulevaisuus näyttää siltä, että tilintarkastuksessa ollaan siirtymässä entistä enemmän itsesääntelystä kohti tiukempaa viranomaissääntelyä. Nämä vaikutukset ovat heijastuksia lähiaikojen tilinpäätöskandaaleista ja Yhdysvalloissa tapahtuvista muutoksista. Näillä tulee olemaan suora vaikutus myös EU-lainsäädäntöön. Andersson ehdottaa jatkossa kaikkien tilintarkastajien hyväksymisen ja valvonnan keskittämistä yhdelle toimielimelle. Hänen mukaansa tulisi rakentaa nykyisen Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunnan eli TILA:n pohjalle uusi keskitetty valvontaelin. Anderssonin mukaan valvonnan hajanaisuus on kallista ja se luo liikaa vaihtelevia tulkintoja. Jos kaikki tilintarkastajat saatettaisiin yhden valvontaorganisaation alle, myös valituskäytännöt yhtenäistyisivät. (Rytsy 2010, 21-22; Työ- ja elinkeinoministeriö 2010a.)

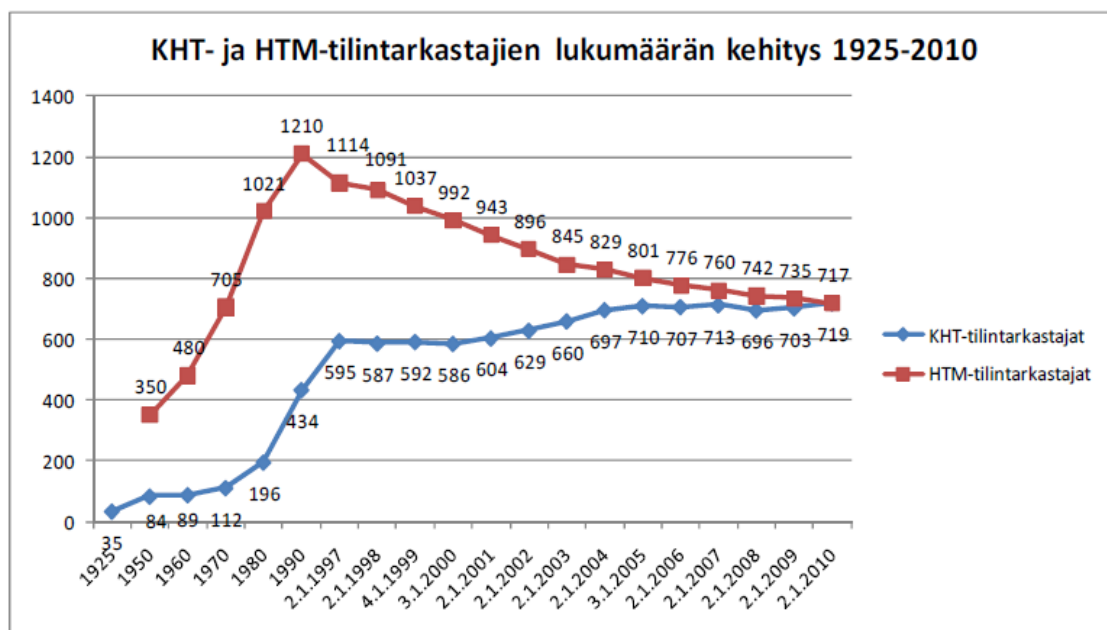
TILA:n asemaa tilintarkastuksen valvojana on kritisoitu elinkeinoelämään liittyvien kytkentöjen vuoksi. Anderssonin mielestä TILA:n pohjalle voitaisiin rakentaa nykyistä riippumattomampi valvontaorganisaatio. Hänen mukaansa TILA:n ja Keskuskauppakamarin yhteyttä pitäisi keventää. Anderssonin mielestä työ- ja elinkeinoministeriön nimeämisvaltuuksia tulisi laajentaa siten, että ne kattaisi vähintään puolet TILA:n jäsenistä tai jopa niin radikaalisti, että se valitsisi kaikki jäsenet. Andersson ehdottaa kuitenkin, että Keskuskauppakamarille tulisi jättää mahdollisuus esittää jäseniä, jotka edustavat tilintarkastusalaan ja yksityissektoria. (Rytsy 2010, 21-22; Työ- ja elinkeinoministeriö 2010a.)

4 HTM-TILINTARKASTUS

HTM-tilintarkastuksen juuret johtavat 1950-luvun alkupuolelle, jolloin syntyi toinen tilintarkastajaluokka KHT-tilintarkastajien rinnalle. Uuden tilintarkastajaluokan synnyn taustalla oli kasvava tarve ammattitaitoisista ja koulutetuista tilintarkastajista. Toukokuussa 1950 Keskuskauppakamarin työvaliokunta hyväksyi säännöt kauppakamarin hyväksymiä tilimiehiä varten. Uutta tilintarkastajaluokkaa kutsuttiin aina vuoteen 1970 asti nimellä hyväksytty tilimies (HTM). Tämän jälkeen näistä tilintarkastajista on käytetty nimitystä HTM-tilintarkastaja. HTM-tilintarkastajat perustivat vuoden 1951 alussa myös oman yhdistyksen, Tilintarkastajayhdistys HTM ry. - Revisorsföreningen GRM r.f. Yhdistyksen tarkoituksena oli toimia linkkinä HTM-tilintarkastajien välillä ja edistää kirjanpidon ja tilintarkastustoiminnan kehittämistä. Yhdistyksen säännöissä erityisenä pyrkimyksenä mainitaan jäsenten ammattitietouden ja -taitojen kehittäminen sekä jäsenten edunvalvonta. (Kosonen 2005, 105-106.)

Nykyisin HTM-tilintarkastajien päätoimialueena ovat pienet ja keskisuuret yritykset ja yhteisöt. HTM-tilintarkastajien toimiminen pienemmissä yrityksissä mahdollistaa entistä laajemman ja yksilöllisen palvelun yrityksen kannalta. HTM-tilintarkastaja voi olla useasti myös yrittäjän tuki muissakin talousasioissa kuin tilintarkastuksessa. HTM-tilintarkastajan työ on vaihtelevaa ja monipuolista ja se antaa kokonaisvaltaisen kuvan yrityksen toiminnasta. Työmaailmassa HTM-tutkintoa arvostetaan tämän takia taloushallinnon johtotehtävissä ja rahoitusalailla. Suomessa on hyväksytyjä tilintarkastajia 16.2.2010 päivätyn tilaston mukaisesti 1438, joista HTM-tilintarkastajien osuus on 719. Lisäksi Suomessa on hyväksytyjä tilintarkastusyhteisöjä 74, joista HTM-yhteisöiden osuus on 31. (HTM-tilintarkastajat ry 2010, 5; HTM-tilintarkastajat ry 2010a.)

HTM-tilintarkastajien määrä on vähentynyt huomattavasti 1990-luvun alusta. Tämä HTM-tilintarkastajien määrän laskusuunta täytyy saada kääntymään lähivuosina, koska lakimuutokset tulevat vaatimaan jatkossa tilintarkastuksen tekijäksi vain hyväksytyt tilintarkastajat. Seuraavan sivun kuvasta selviää KHT- ja HTM-tilintarkastajien määrän kehitys vuosina 1925–2010.

Kuva 3. KHT- ja HTM-tilintarkastajien lukumäärän kehitys 1925-2010 (Keskuskauppakamari 2010b).

Kuvasta voi päätellä sen, että HTM-tilintarkastajien määrä on tasaisesti laskenut vuoden 1990 jälkeen. Samalla KHT-tilintarkastajien määrä on noussut tasaisesti ja jäänyt 2005 vuoden jälkeen paikoilleen reiluun 700 KHT-tilintarkastajaan. Lakimuutoksesta johtuen molempien tutkintojen määrän kehitys tulisi saada nousuvaksi, jotta pystytään takaamaan ammattitaitoinen tilintarkastus Suomessa tulevaisuudessakin.

Tämän kappaleen ensimmäisessä alaluvussa käsittelem tarkemmin HTM-tutkinnon sisältöä. Tarkoitus on tuoda esille asiat, mitä käsitellään tutkintoko-keessa ja mitä käytännön toimenpiteitä tutkintoon liittyy. Toisen alaluvun pääteemana on HTM-tilintarkastajat ry:n toiminta. Perehdyn yhdistyksen toiminnan tarkoitukseen ja tavoitteisiin ja siihen, minkälaista toimintaa, palveluja ja etuja yhdistys tarjoaa jäsenilleen. Kolmannessa alaluvussa käsittelem mahdollisuutta hakeutua rekisteröityneeksi assistentiksi, jonka avulla voi täyttää työkokemuksesta vaadittavat hyväksymisvaatimukset HTM-tutkintoon.

4.1 HTM-tutkinnon rakenne

HTM-tutkinnon rakenteesta säädetään työ- ja elinkeinoministeriön asetuksessa KHT- ja HTM-tilintarkastajien hyväksymisvaatimuksista (262/2008). Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta, TILA, järjestää HTM-tutkinnon vuosittain ja tutkinto on yksipäiväinen. HTM-tutkintoon haetaan lomakkeella, joka liitteineen tulee palauttaa oman alueen kauppakamarin tilintarkastusvaliokunnalle. Oman alueen TIVA päättää, hyväksytäänkö hakija hakemuksen perusteella HTM-tutkintoon. HTM-tutkinnon läpäisseet hyväksytään HTM-tilintarkastajiksi, jos muut hyväksymisen edellytykset täyttyvät. (Keskuskauppakamari 2010b, 10; Keskuskauppakamari 2010c.)

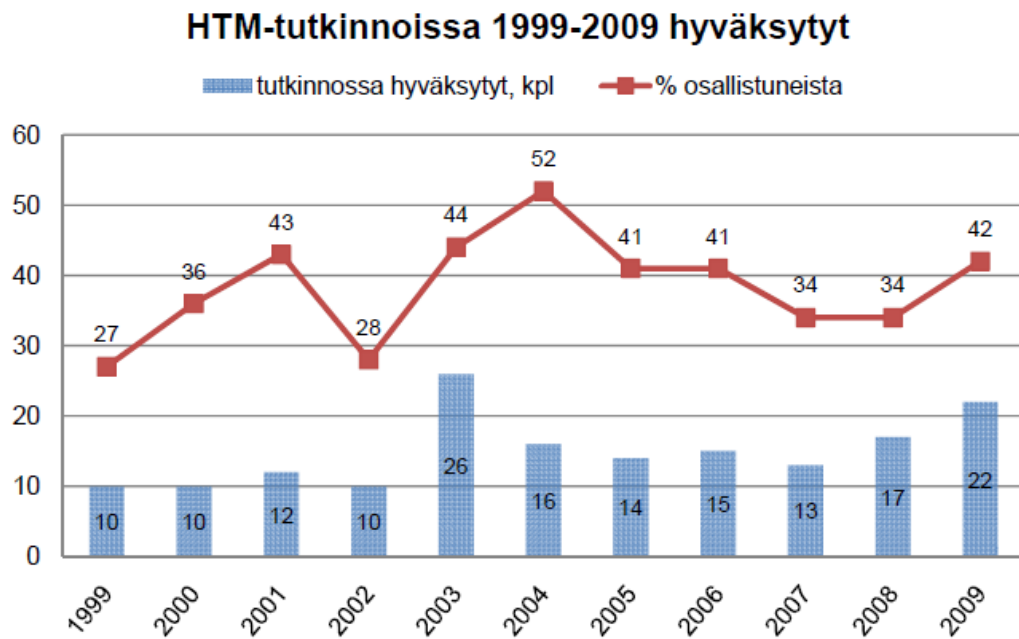
HTM-tutkinto järjestetään suomen ja ruotsin kielellä, mutta joitakin tehtävän osia voi olla myös englannin kielellä. TILA päättää tutkinnon tehtävien sisällöstä. HTM-tutkinnon tehtävät liittyvät hakijan valmiuksiin toimia itsenäisesti kirjanpito-velvollisen yhteisön tai säätiön sekä konsernin tilintarkastustehtävissä. Tutkinto- tehtävät laaditaan tilintarkastuksen näkökulmasta. HTM-tutkinto jakautuu kahteen osaan. Ensimmäinen osa käsittelee hyvää tilintarkastustapaa ja kirjanpito- tapaa ja toinen osa tilintarkastuskertomusta ja tilintarkastajan muuta raportointia. HTM-tutkinnon ensimmäinen osa voi sisältää tehtäviä muun muassa seuraavista aihealueista:

- kirjanpitoa ja tilinpäätöstä koskeva sääntely ja hyvä kirjanpito- tapaa
- tilintarkastusta koskeva sääntely ja hyvä tilintarkastus- tapaa
- sisäinen valvonta ja riskienhallinta
- eri yhteisömuotoja koskeva sääntely
- tilintarkastukseen liittyvä muu sääntely

Tutkinnon toinen osa sisältää tehtäviä liittyen tilintarkastuskertomukseen ja muihin tilintarkastajan lausuntoihin tai todistusten laatimiseen sekä näihin liittyviin tarkastustoimenpiteisiin. Keskuskauppakamarin Internet-sivuilla voi tutustua vuosien 1999-2009 HTM-tutkintojen tehtäviin ja arvosteluperusteisiin. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 4-5; Keskuskauppakamari 2010b, 10-11.)

HTM-tutkintosuoritus hyväksytään, jos hakija saa vähintään TILA:n vahvistaman hyväksymispisterajan mukaisen painotetun kokonaispistemäärän tutkinnon molemmissa osissa. HTM-tutkintoon osallistuva JHTT-tilintarkastaja suorittaa HTM-tutkinnosta vain ensimmäisen osan. Jos hakija suorittaa hyväksytysti vain yhden osan tutkinnosta, hän voi yrittää uudelleen hylätyn osan suorittamista seuraavan viiden kalenterivuoden aikana. Uusimiskertoja ei ole rajoitettu, mutta viiden vuoden osasuoritusmahdollisuus koskee niitä hakijoita, joiden suoritus on hyväksytty 1.5.2008 jälkeen vain toisessa tutkinnon osassa. Lisäksi hakijan tulee joka vuosi täyttää muut HTM-tutkinnon hyväksymisedellytykset ja kunkin vuoden HTM-tutkintoon on haettava erikseen. TILA vastaa tutkintojen arvosteluista ja julkaisee arvosteluperusteet sen jälkeen, kun tutkinnon vastaukset on vahvistettu. Viime vuosina HTM-tutkinto on järjestetty syyskuussa ja tulokset on julkistettu marras-joulukuun vaihteessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2008, 4-5; Keskuskauppakamari 2010b, 11.)

HTM-tutkinnon hyväksytysti suorittaneiden määrä on pysynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana alhaisella tasolla. 2000-luvun vaihteessa tutkinnon hyväksytysti suorittaneita tuli vain keskimäärin 10 vuosittain. Viime vuosina määrä on hieman kasvanut ja vuonna 2009 hyväksytysti tutkintokokeen suorittaneita oli 22. Seuraavan sivun kuvasta käy ilmi tarkemmin HTM-tutkinnossa 1999-2009 hyväksytyjen määrä ja kuinka monta prosenttia kyseisen vuoden osallistujista on suorittanut tutkinnon hyväksytysti.

Kuva 4. HTM-tutkinnoissa 1999-2009 hyväksytyt (Keskuskauppakamari 2010b)

HTM-tutkintojen hyväksytysti suorittaneiden määrä on liian alhainen, jos vertaa siihen tosi asiaan, että lähivuosina tulee jäämään eläkkeelle moni tällä hetkellä ammatissa toimiva tilintarkastaja. Kuvasta voi selkeästi päätellä myös sen, että tutkintokoe ei ole mikään läpihuutojuttu. Hyväksytyjen prosenttiosuus osallistuneista on sekin kovin alhainen, joten tutkintoon valmistautuminen on ensiarvoisen tärkeää. Yksi vaikuttava tekijä voi olla myös se, että HTM-tutkinto koostuu kahdesta osasta, jotka osallistujia voi eri vuosina suorittaa hyväksytysti. HTM-tutkintoon pääsemisen hyväksymisvaatimukset ovat osallistujille vaativalla tasolla, mutta itse tutkintokoe karsii vielä selkeästi osallistujia. Tulevaisuudessa tulee kiinnittää entistä tarkempaa huomiota tutkinnon hyväksymisvaatimuksiin ja itse tutkintokokeen vaikeuteen. Täyttää totta on kuitenkin se, että uusia tilintarkastajia tarvitaan alalle enemmän kuin niitä tällä hetkellä alalle hyväksytään vuosittain.

4.2 HTM-tilintarkastajat ry

HTM-tilintarkastajat ry on perustettu 12.11.1951. Yhdistys on toiminut lähes 60 vuotta ja on edelleen aktiivinen jäsenistönsä edunvalvoja ja kouluttaja. Yhdistyksen nykyinen puheenjohtaja on HTM Jukka Silvo. Yhdistyksessä on jäseniä 16.2.2010 päivätyn tilaston mukaan 819, joista on 658 HTM-tilintarkastajaa ja 95 KHT-tilintarkastajaa. Lisäksi yhdistyksen listoilta löytyy 2 yhteisöä. Loput tilintarkastajat ovat joko lepääviä, seniori- tai kunniajäseniä sekä kannattajia. Yhdistyksen listoilta löytyy myös 49 rekisteröityä assistenttia. Yhdistyksen päätehtävänä on huolehtia tilintarkastajien ammattitaidon ylläpitämisestä sekä heidän ammatillisten etujensa edistämisestä. Yhdistys järjestää korkeatasoista koulutusta ja tiedottaa tilintarkastusalan kehittymisestä ja lainsäädännöstä sekä jäsenilleen että sidosryhmilleen. Aktiivinen osallistuminen lainsäädännön kehittämiseen on myös yhdistyksen yksi pääsuuntaus. Yhdistys välittää myös tilintarkastusalan kirjallisuutta jäsenilleen. (HTM-tilintarkastajat ry 2009b, 10-11; HTM-tilintarkastajat ry 2010; HTM-tilintarkastajat ry 2010b.)

Yhdistys toimii aktiivisesti myös kansainvälisellä tasolla. Se on varsinaisena jäsenenä niin pohjoismaisessa tilintarkastajayhdistyksessä (Nordiska Revisorsförbundet, NRF) kuin eurooppalaisessa tilintarkastusliitossakin (Fédération des Experts Comptables Européens, FEE). Lisäksi yhdistys kuuluu täysivaltaisena jäsenenä kansainväliseen tilintarkastusliittoon (International Federation of Accountants, IFAC). Yhdistyksen pääasiallinen kansainvälinen toiminta on lausuntojen antamista ja kommentointia eri työryhmissä ja kokouksissa suoraan Euroopan komissioon sekä edellä mainittuihin järjestöihin. Yhdistys on tuloksellisesti vaikuttanut EU:n lainsäädäntöön tuomalla esiin suomalaisen järjestelmän näkökulman pk-yritysten tilintarkastuksen osalta. (HTM-tilintarkastajat ry 2009b, 10-11; HTM-tilintarkastajat ry 2010b.)

Yhdistys tarjoaa jäsenilleen organisaation, asiantuntemuksen ja palvelut, joiden avulla tilintarkastajat voivat

- kehittää ammattitaitoaan
- edistää tilintarkastuspalvelujen tunnettuutta ja käyttöä
- edistää hyvää tilintarkastus- ja tilintarkastajatapaa
- valvoa ja edesauttaa ammatillisia etujaan
- saada apua tilintarkastukseen liittyvissä ongelmatilanteissa ja kysymyksissä
- toteuttaa ja edistää tilintarkastusalan ja asiantuntijaryhmien välistä keskinäistä yhteistyötä
- edistää tilintarkastusalalle pyrkivien toimintaedellytyksiä

Yhdistyksen jäseniä on aina ollut myös erilaisissa yhdistyksen edustustehtävissä vapaaehtoisina. Esimerkiksi vuonna 2009 yhdistyksellä oli edustaja niin VALA:ssa kuin TILA:ssakin. Lisäksi yhdistyksellä on ollut edustajia erilaisissa valmistelemissa työryhmissä, kuten esimerkiksi selvitysmies Edward Anderssonin tueksi perustetussa työryhmässä, joka antoi selvityksensä vuoden 2010 alussa tilintarkastajajärjestelmän uudistamistarpeesta. (HTM-tilintarkastajat ry 2009b, 10; HTM-tilintarkastajat ry 2010b.)

HTM-tilintarkastajat ry:llä on 14 rekisteröimätöntä paikallisosastoa, joihin yhdistyksen jäsenet kuuluvat asuinpaikkakuntansa mukaisesti. Paikallisosastojen tarkoituksena on toimia yhdyssiteenä alueen tilintarkastajien välillä ja kehittää alueen tilintarkastajien ammattitaitoa. Paikallisosastot pitävät myös yhteyttä varsinaisen yhdistyksen toimielimiin sekä huolehtivat tiedottamisesta paikallisiin sidosryhmiin. Paikallisosastot järjestävät kokouksia, vierailuja, esitelmä-, koulutus- ja virkistystilaisuuksia sekä harjoittavat jäsenistölleen tarkoitettua tiedotus- ja julkaisutoimintaa. (HTM-tilintarkastajat ry 2009b, 10; HTM-tilintarkastajat ry 2010c.)

HTM-tilintarkastajat ry omistaa kokonaan yhtiön nimeltään HTM-Info Oy, joka hoitaa yhdistyksen kaupallisen toiminnan. Sen toimintaan kuuluvat tilintarkastusalan koulutuksen, tilintarkastajan työvälineiden sekä kustanteiden tuottaminen ja välittäminen. Yhdistyksen koko koulutustoiminta on keskitetty HTM-Info Oy:n aputoiminimelle Suomen Tilintarkastajainstituutille. Instituutti järjestää ensisijaisesti yksin tai pienissä tilintarkastusyhteisöissä toimiville hyväksytyille tilintarkastajille ja heidän apulaisilleen suunnattua laatukoulutusta. Koulutuksiin sisältyvät myös jokavuotinen HTM-päivä helmikuussa ja kesäpäivät elokuussa. Yhdistys järjestää myös muun muassa yhteistyössä SLK-Instituutin kanssa vuosittain valmennuskurssin, joka tähtää kyseisen vuoden HTM-tutkintoon. Maaliskuussa 2010 käynnistynyt kurssi on järjestyksessään viides HTM-valmennuskurssi. (HTM-tilintarkastajat ry 2009b, 11; HTM-tilintarkastajat ry 2010d.)

HTM-tilintarkastajat ry:n tulevaisuudesta on ollut paljon keskustelua viime vuosina. Vuoden 2009 vuosikokouksessa käsiteltiin HTM-tilintarkastajat ry:n ja KHT-yhdistyksen toimintojen yhdistämistä koskevan sopimuksen hyväksymistä ja sen mukaisesti yhdistyksen purkamista sekä omaisuuden siirtämistä uudelle yhdistykselle. Sopimus ei saanut kokouksessa sääntöjen vaatimaa kolmen neljäosan määräenemmistöä, joten yhdentyminen ei tapahtunut vielä vuoden 2010 alussa. Yhdistysten välisessä sopimuksessa oli sovittu muun muassa siitä, että uusi yhdistys pyrkisi siihen, että Suomessa on tulevaisuudessa vain yksi hyväksytty tilintarkastajatutkinto. Molemmat yhdistykset ovat vuosikokousten jälkeen ilmoittaneet jatkavansa yhteistyö- ja yhdentymisneuvotteluja. HTM-tilintarkastajat ry:n puheenjohtajan Jukka Silvon mukaan yhdentymistä on tarkoitus käsitellä uudestaan tämän vuoden vuosikokouksessa, kun on selvillä Edward Anderssonin työryhmän raportti tutkintojen uudistamisesta sekä mahdollisista päätöksistä sen pohjalta. (HTM-tilintarkastajat ry 2009a, 10.)

4.3 Rekisteröity assistentti

Pääsäännön mukaan HTM-tutkintoon hyväksyttävän tulee olla toiminut vähintään 2 vuotta KHT- tai HTM-tilintarkastajan ohjauksessa tai JHTT-tilintarkastajana. Yksi vaihtoehto on hankkiutua rekisteröidyksi assistentiksi HTM-tilintarkastajat ry:n jäsenelle. Assistentiksi luetaan henkilö, jonka kanssa HTM-tilintarkastajat ry:n yhteisöjäsen tai henkilöjäsen eli ohjaaja on tehnyt sopimuksen perehdyttää hänet tilintarkastajan ammattiin. Tavoitteena on saavuttaa HTM-tutkintoon vaadittava työkokemus. Ohjaajalta vaaditaan riittävää työkokemusta tilintarkastusalalta, vähintään kolmen vuoden tilintarkastuskokemusta päätoimisena tilintarkastajana. Tältä ajalta hänellä tulee olla riittäväksi katsottu määrä tilintarkastustoimenantoja ja tilintarkastustunteja vuosittain. HTM-tilintarkastajat ry:n hallitus hyväksyy assistentin ohjaajan ja assistentin yhteisestä hakemuksesta. Assistentin katsotaan olevan oikeudellisesti ohjaajansa jäsenyyteen sidottu henkilö. (HTM-tilintarkastajat ry 2010e.)

Rekisteröidystä assistentista peritään vuosittain rekisteröintimaksu. Vuosittaiseen maksuun sisältyy mm. jäsenlehti ja yhdistyksen tiedotteet, vain jäsenille tarkoitetut omat Internet-sivut, osallistuminen HTM-tutkintovalmennukseen alennettuun jäsenhintaan sekä osallistuminen HTM-Info Oy:n järjestämiin laatu-koulutuksiin puoleen hintaan. Yhdistys auttaa etsimään hakijalle sopivaa ohjaajaa, mutta samalla kehottaa myös itsenäisesti hakemaan ohjaajaa oman alueen tilintarkastajista. Oman alueen kauppakamarista löytyy aktiivisten tilintarkastajien luettelo. (HTM-tilintarkastajat ry 2010e.)

5 TRADENOMISTA HTM-TILINTARKASTAJAKSI - VALMENNUSOHJELMA

Tradenomista HTM-tilintarkastajaksi -valmennusohjelma käynnistyi maaliskuussa 2008 järjestetyllä informaatiotilaisuudella opiskelijoille, jotka olivat kiinnostuneita tilintarkastusalasta. Tilaisuuteen osallistui esivalinnan jälkeen 14 Turun ammattikorkeakoulusta valmistunutta tradenomiam. Yksi valintaedellytys oli taloushallintoon suuntautunut tradenomin tutkinto. Lopulta hakemusten perusteella kuusi tradenomiam valittiin mukaan valmennusohjelmaan. Ohjelman kesto on 3 vuotta. Se alkoi huhtikuussa 2008 ohjelmaan valituille suunnatulla sähköisen taloushallinnon seminaarisarjalla. Projekti toteutetaan Liikesivistysrahastosta saadulla apurahalla sekä Turun Ammattikorkeakoulun T&K -rahoituksella.

Valmennusohjelma sai myönteisen vastaanoton HTM-tilintarkastajien palaverissa 19.5.2008, jossa yliopettaja Hanna Kärkkäinen kävi esittelemässä kyseistä projektia. Valmennusohjelman aloittaminen herätti runsaasti keskustelua ohjelman tarpeellisuudesta. Tämän pohjalta sovittiin yhteistyöstä HTM-tilintarkastajat ry:n paikallisosaston kanssa. Yhteistyö käynnistyi syyskuun alussa 2008 Turun ammattikorkeakoulun tiloissa järjestetyllä tietokoneavusteisen tilintarkastuksen koulutuksella hyväksytyille tilintarkastajille. HTM-valmennusprojektin toteuttajana on Turun ammattikorkeakoulun Lemminkäisenkadun toimipiste ja siellä liiketalouden koulutusohjelma. Projektikoordinaattorina toimii KTM Anitta Tamminen ja projektin vastaava on laskentatoimen yliopettaja Hanna Kärkkäinen. Valmennusohjelman yhteistyökumppaneina toimivat HTM-tilintarkastajat ry:n Turun paikallisosasto ja Turun kauppakamari.

Seuraavissa alaluvuissa käsitelen tarkemmin HTM-valmennusohjelman tavoitteita ja sisältöä. Lisäksi esittelen ohjelman etenemistä ja saavutettuja tuloksia. Kolmas alaluku käsittelee kyselyä, jonka olen suunnannut valmennusohjelmassa mukana oleville tradenomeille. Opinnäytetyöni empiirinen osa koostuu tästä kyselystä ja saamistani vastauksista.

5.1 HTM-valmennusohjelman tavoite ja sisältö

Projektin tavoite on pitkälti sidoksissa siihen tarpeeseen, mikä Turun kauppakamarin alueella tällä hetkellä on. Alueelle tarvitaan uusia tilintarkastajia, koska ammatissa toimivista tilintarkastajista jää moni eläkkeelle lähivuosina. Samalla uuden tilintarkastuslain siirtymäaika päättyy vuoden 2011 lopulla, jolloin maallikkotilintarkastajien toiminta lakkautetaan. Vaikka pienet tilintarkastusvelvolliset ovat uuden tilintarkastuslain mukaisesti vapautettuja tilintarkastusvelvollisuuden suhteen, silti merkittävä osa heistä haluaa tilintarkastuksen jatkossakin. Yksi keskeinen projektin tavoite on varmistaa, että alueen pk-yrityksillä on jatkossakin riittävästi lain edellyttämiä tilintarkastajia.

Valmennusohjelmassa mukana olevien tradenomien näkökulmasta tavoitteena on se, että HTM-tilintarkastajatutkintoon vaadittavat edellytykset saataisiin täytettyä. Mahdollisesti puuttuvat opintopisteet suoritettaisiin avoimen ammattikorkeakoulun kautta. Yksi merkittävä pyrkimys on helpottaa vastavalmistuneiden tradenomien edellytyksiä hakeutua HTM-tilintarkastajatutkintoon tarjoamalla kontaktifoorumi. Foorumin tavoitteena on, että alalle pyrkivät tradenomit ja alalla toimivat hyväksytyt tilintarkastajat voivat verkostoitua tavoitteena hyväksymisvaatimusten edellyttämä työharjoitteluyhteistyö hyväksytyt tilintarkastajan ohjauksessa. Vastaavasti HTM-tilintarkastajat saavat koulutuksista ajankohtaista tietoa ja voivat lukea tilaisuudet omaan koulutuskiintiönsä. Turun ammattikorkeakoulu antaa koulutuksista todistuksen, josta käy ilmi koulutuksen keskeinen teema ja sisältö.

Samalla valmennusohjelma tulee olemaan tutkimuskohde, jonka tavoite on tuottaa 2-4 opinnäytetyötä ja tilintarkastusalan ammattijulkaisu. Projektin on tarkoitus saada näkyvyyttä alan ammattijulkaisuihin tehtävillä artikkeleilla. Samalla taloushallinnon suuntautumisvaihtoehdon opiskelijat voivat saada opintopisteitä osallistumalla projektin verkostoitumispäiviin. Yleisesti taloushallinnon tradenomit opiskelevat 6-12 opintopistettä tilintarkastusta, mutta vain murto-osa heistä päätyy tekemään tilintarkastusta työkseen. Tällä valmennusohjelmalla halutaan samalla lisätä kiinnostusta tilintarkastusalaa kohtaan ja antaa alasta sellainen kuva opiskelijoille, että tilintarkastajan ura on myös yksi mahdollisuus tulevaisuudessa.

Valmennusohjelmaan valituilta tradenomeilta odotetaan aitoa kiinnostusta ja halua tilintarkastajan ammattiin. Lisäksi heidän tulee sitoutua projektiin ja suhtautua myönteisesti opinnäytetyön tekijöiden haastatteluihin ja kyselyihin. Vastapainoksi osallistujat saavat mahdollisuuden suorittaa opintopisteitä avoimen ammattikorkeakoulun kautta ja mahdollisuuden verkostoitumiseen hyväksytyjen tilintarkastajien kanssa. Lisäksi koko kolmevuotisen projektin ajan muut HTM-tutkintoon tähtäävät tradenomit ovat selkeä voimavara valmistautumisessa tutkintoon. Samalla Turun ammattikorkeakoulu yhteistyökumppaneineen tarjoaa mahdollisuuden osallistua ajankohtaisiin koulutustilaisuuksiin. Valmennusohjelman sisältö koostuu verkostoitumispäivistä sekä tilintarkastajatutkintoon valmentavista koulutuspäivistä. Jokaiselle osallistujalle on laadittu koulutuksen ja työkokemuksen pohjalta henkilökohtainen opintosuunnitelma, joka koostuu lähikoulutus- ja verkostoitumispäivistä.

5.2 HTM-valmennusohjelman eteneminen ja saavutetut tulokset

Valmennusohjelman ensimmäinen verkostoitumistapaaminen valmennettavien ja HTM-tilintarkastajien välillä pidettiin lokakuussa 2008. Tapaamisen yhteydessä pidettiin luento IFRS-standardien tuomista haasteista suomalaiseen tilinpäätöskäytäntöön. Vuoden 2008 aikana järjestettiin osallistujien pyynnöstä toinen sähköiseen työkirjan käyttöön liittyvä koulutustilaisuus. Valmennusohjelman tradenomeille ja HTM-tilintarkastajille järjestettiin loppuvuodesta yhteinen tietoturvakoulutus. Syyskauden lopulla kerättiin kaikilta osanottajilta palaute ohjelman kuluneesta vuodesta, jotta saatiin pohjaa vuoden 2009 ohjelman suunnitteluun. Vuoden 2008 verkostoitumispäivät ja koulutustapahtumat toteutuivat suunnitelman mukaisesti. Konkreettisia tuloksia saavutettiin verkostoitumisen osalta, jonka johdosta saatiin valmennusohjelma odotettua paremmin käyntiin.

Valmennusohjelman vuosi 2009 käynnistyi osallistujien henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman päivittämisellä. Päivitykset toteutettiin henkilökohtaisilla haastatteluilla, joiden yhteydessä kartoitettiin jokaisen valmennettavan nykytilanne työkokemuksen ja pohjakoulutuksen osalta. Lisäksi keskusteltiin jokaisen tavoitteista valmennusohjelman jatkolle sekä HTM-tutkintoon hakeutumiselle. Kevätkaudella 2009 järjestettiin neljä koulutus- ja verkostoitumistilaisuutta, jotka olivat yhteisiä niin valmennusohjelmassa mukana oleville että yhteistyökumppanien Turun kauppakamarin ja HTM-tilintarkastajat ry:n paikallisosaston jäsenille. Tilaisuuksien aiheet käsittelivät HTM-tutkintoon valmentautumista, konsernitilinpäätöstä, uuden tilintarkastuslain mukaista raportointia ja uutta osakeyhtiölakia tilintarkastajan näkökulmasta.

Syyskausi 2009 käynnistyi HTM-tutkintoon valmennettavien ja ammatissa toimivien HTM-tilintarkastajien yhteistapaamisella, jossa käsiteltiin toiminnanohjausjärjestelmien merkitystä tilintarkastustyössä. Lisäksi marraskuussa 2009 järjestettiin luento tilintarkastajan ja asiakkaan välisestä vuorovaikutuksesta. Joulukuussa 2009 kokoonnuttiin luennolle, jonka aiheena oli ajankohtaista arvonn-

lisäverotuksesta. Liikesivistysrahaston rahoitus on luonut mahdollisuuden verkostoitumiseen ja yhteistyösuhteiden syntyymiseen HTM-tilintarkastajien ja valmennusohjelmassa mukana olevien tradenomien välillä. Tämä on ollut ohjelman yksi keskeisimmistä tavoitteista. Tavoite on samalla, että ensimmäiset tilintarkastajatutkinnot suoritettaisiin syksyllä 2010.

HTM-tilintarkastajat ry:n paikallisosaston jäsenet ovat kokeneet saaneensa ajantasaista täydennyskoulutusta valmennusohjelmasta. Lopulta tästä koulutuksesta hyötyvät myös tilintarkastajien asiakasyritykset. Verkostoitumisen avulla tilintarkastajat saavat myös assistentteja omaan tilintarkastustyöhönsä, jos he niitä tarvitsevat. Apurahan avustamana valmennusohjelmasta on tarkoitus tehdä vuoden 2010 aikana julkaisu "Tradenomista HTM-tilintarkastajaksi". Julkaisua tullaan hyödyntämään jatkossa valmistauduttaessa tilintarkastajan uralle sekä tilintarkastajatutkintoon. Tarkoituksena on myös, että ohjelman pohjalta julkaistaan ammattilehtiartikkeleita vuonna 2010.

5.3 Kysely HTM-valmennusohjelmassa mukana oleville tradenomeille

Opinnäytetyöni tutkimusosa koostuu kyselystä, jonka tein HTM-valmennusohjelmassa mukana oleville tradenomeille. Kysely toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Kysely koostuu 12 avoimesta kysymyskokonaisuudesta, joilla halusin kartoittaa valmennusohjelmassa olevien näkemykset valmennusohjelmasta, tilintarkastuksesta ja tilintarkastajatutkinnon mahdollisesta suorittamisesta. Valitsin tutkimuksen pohjaksi avoimet kysymykset, koska halusin saada vaihtelevia ja yksityiskohtaisia vastauksia kysytyistä aiheista. Samalla vastaajat saivat itse valita, mihin kysymyksiin vastaavat, sillä perusteella, mitkä kokivat hyödyllisiksi ja julkaistaviksi. Kyselyn lähetin kaikille tällä hetkellä valmennusohjelmassa mukana olevalle viidelle tradenomille ja sain vastaukset neljältä heistä määräpäivään mennessä. Kysely välitettiin säh-

köpostilla ja vastausaikaa oli kaksi viikkoa. Kyselyn kysymyskokonaisuus on tämän opinnäytetyön lopussa liitteenä (Liite 1).

Puran seuraavissa alaluvuissa saamani vastaukset. Kaikki vastaukset käsitelään anonymisti, joten tarkentavia taustakysymyksiä en sisällyttänyt mukaan. Koska vastaajien joukko koostuu neljästä vastaajasta, en sisällytä vastauksiin tilastollista vertailua, vaan tuon esiin vastaajien näkemyksiä ja omia havaintoja kysymysten pohjalta. Esittelen vastaukset viidessä eri alalukukokonaisuudessa siten, että jokaisessa alaluvussa on vastauksia kahdesta tai kolmesta kysymyksestä.

5.3.1 Nykyinen työtilanne ja aiempi tilintarkastuskokemus

Ensimmäisessä kysymyksessä halusin selvittää osallistujien nykyistä työtilannetta, ja sitä, minkälaisia uran etenemismahdollisuuksia heillä on lähitulevaisuudessa. Kaikki vastanneet ovat valmistuneet koulustamme taloushallinnon tradenomeiksi, joten pohjakoulutus kaikilla vastanneilla on sama. Kaikilla vastanneilla on taustalla työkokemusta kirjanpidosta ja tilinpäätöksistä. Tällä hetkellä yksi vastanneista toimii yrityksessä, jossa hänen vastuullaan on yrityksen koko operatiivinen toiminta. Toinen vastanneista toimii paikallisessa tilitoimistossa tilinpäätösvastuullisena kirjanpitäjänä. Kolmas vastanneista toimii vakituisessa työsuhteessa tällä hetkellä paikallisen yrityksen laskutus- ja reskontrapalveluiden Group Managerina, jossa hän toimii 12-henkisen ryhmän esimiehenä. Hänen toimenkuvansa tosin on muuttumassa elokuun alusta Back Office Manageriksi, joka vastaa Pohjoismaiden laskutuspalveluiden päivittäistuotannosta.

Kaikkien vastanneiden vastauksista paistoi selkeä halu ja motivaatio edetä työuralla. Vastauksissa tuli esiin muun muassa se, että yhä haastavampien ja mielenkiintoisempien työtehtävien saaminen motivoi etenemään työuralla tulevai-

suudessa. Haastavammat työt tuovat luontevasti myös ansiotason nousun, joten sitä pidettiin myös vastauksissa positiivisena asiana. Yleisesti työuraan etenemiseen liittyvistä vastauksista jäi sellainen kuva, että nimenomaan jatkuva eteneminen työuralla motivoi vastanneita, joten he ovat varmasti myös tulevaisuudessa jatkamassa etenemistään työurallaan.

Toinen kysymys käsitteli vastaajien aiempaa työkokemusta tilintarkastuksesta ja sitä, ovatko he toimineet maallikkotilintarkastajina. Vastanneista yksi ei ole toiminut aiemmin maallikkotilintarkastajana, mutta hänellä on yleistä kokemusta tilintarkastuksesta siltä ajalta, kun hän toimi 4,5 vuoden ajan tilitoimistossa kirjanpitäjänä. Muilla vastanneilla sen sijaan on kokemusta myös tilintarkastajana toimimisesta. He ovat toimineet mm. yhdistyksen varsinaisena tilintarkastajana tai vastaavasti oman talonyhtiön maallikkotilintarkastajana. Aiemmasta tilintarkastuskokemuksesta päätellen valmennettavia selkeästi kiinnostaa tilintarkastusala, joten he ovat potentiaalisia tulevaisuuden tilintarkastajia.

5.3.2 Mielikuvat tilintarkastusalasta ja tilintarkastajan työn haastavuudesta

Seuraavissa kysymyskokonaisuuksissa kartoitin valmennusohjelmassa mukana olevien tradenomien käsityksiä tilintarkastusalasta ja tilintarkastajan työn haastavuudesta sekä mielekkyydestä. Kaikista vastauksista kävi ilmi, että tilintarkastajan työtä pidetään haasteellisena. Lisäksi useassa vastauksessa tuotiin esille tilintarkastuksen vaatima laaja ammattiosaaminen. Yksi vastanneista kuvaili tilintarkastajan työtä seuraavasti: ”Tilintarkastusalalla toimitaan asiakkaaseen nähden enenevässä määrin konsultoivalla ja opastavalla tavalla sen lisäksi, että tarkastetaan asiakasyrityksen hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös”. Muistakin vastauksista kävi samanlaisia asioita ilmi, joten vastaajien mielikuvien perusteella tilintarkastajan työhön kuuluu myös asiakaspalvelua. Näin ollen tilintarkastajan työssä hyvä asiakaspalvelu on todella tärkeässä roolissa. Pienissäkin yrityksissä on huomioitava asiakkaan etu, vaikka se ei aina olisi tilintarkastajan oman

edun mukaista. Asiakassuhde tilintarkastajan ja asiakasyrityksen välillä tulee pitää hyvin avoimena ja asiakkaan toiveita pitää myös pyrkiä toteuttamaan, jottei asiakkuutta menetetä. Tilintarkastajan työ asettaa haasteita sekä hyvän asiakaspalvelun että asiantuntevan tarkastuksen osalta.

Esimerkiksi yhdessä vastauksessa tilintarkastajan normaalia työtä ei koettu kovinkaan erilaiseksi verrattuna normaaliin tilitoimistotyöhön mekaanisuudessaan, mutta tehtävien katsantokantaa pidettiin erilaisena. Tällä varmasti tarkoitettiin sitä, että tilintarkastaja keskittyy tiettyihin asioihin tilinpäätöksissä ja tunnusluvuissa, kun taas normaalin kirjanpitäjän työ koostuu näiden laskelmien tallentamisesta ja tuottamisesta. Vastauksissa tuotiin esille myös se, että tilintarkastajan työ vaatii paljon lainsäädännön seurantaan. Koko ajan tulee olla tietoinen muutoksista laeissa ja asetuksissa. Tilintarkastajan tulee omaksua nopeasti uudet muutokset lainsäädännössä ja soveltaa muutoksia käytännössä työhönsä.

Vastauksista kävi myös ilmi, että työssä vaaditaan paljon kokemusta kirjanpityöstä. Valmennusohjelmaan osallistuvilla on kaikilla kokemusta kirjanpityöstä, joten heillä oletan olevan hyvät pohjatiedot tilintarkastajan uraa varten. Yhdessä vastauksessa puututtiin myös siihen, että tilintarkastajan työ on kausiluonteista ja töitä olisi vaikea löytää ”tilintarkastuskauden” ulkopuolelta. Tämäkin väite on varmasti osaksi totta, koska yritysten tilikaudet päättyvät yleisesti vuoden loppuun. Tosin tilintarkastajan työ voi olla myös kokonaisvaltaisempaa ja tarkastustyötä voi tehdä yhteistyössä asiakasyritysten kanssa jo kesken tilikaudenkin, jolloin tilintarkastajan työmäärä ei kasaannu kokonaan kevääseen, jolloin kirjanpito, tilinpäätös ja hallinto lopullisesti tarkistetaan ja hyväksytään.

Halusin saada näkemyksiä myös tilintarkastajan työn mielekkyydestä. Kolme vastaajaa sivusi vastauksissaan aihetta, joten tuon heidän mielipiteensä tässä esiin tarkemmin. Yksi vastanneista kokee tilintarkastajan työn haastavana, mutta ei näe tällä hetkellä tilintarkastajan työtä itselleen kovinkaan mielekkäänä. Toisessa vastauksessa ei niinkään puhuttu työn mielekkyydestä, mutta painotettiin kirjanpidon erikoisosaamista. Vastaaja vertasi nykyisen työnsä painopisteen siirtyneen pois päin kirjanpidon erikoisosaamisesta, joten hän ei koe tilintarkastajan työtä tällä hetkellä itselleen ajankohtaiseksi. Kolmannessa vastauksessa tilintarkastajan työtä pidettiin mielekkäänä ja haastavana varsinkin sen takia, että tilintarkastajan työtehtävät ovat monipuolisia ja työn konsultoiva puoli on haasteellista ja mielekästä.

5.3.3 Palaute HTM-valmennusohjelmasta

Tässä alaluvussa käsittelemme valmennusohjelmaan liittyviä kysymyksiä ja tuon esille vastaajien mielipiteitä ja kommentteja ohjelmasta yleisesti ja siitä, onko tällainen projekti jatkossakin toteuttamiskelpoinen. Samalla kartoitan valmennettavien parannusehdotuksia ohjelmaa varten ja sitä, ovatko he saaneet valmennusohjelman kautta kontakteja hyväksytyihin tilintarkastajiin.

Kaikki vastaajat ovat yhtä mieltä siitä, että valmennusohjelma on tuonut ajankohtaista tietoa ja hyvää oppia yleisesti niin kirjanpidon kuin tilintarkastuksenkin saralta. Luentojen aiheita on kommentoitu mielenkiintoisiksi ja monipuolisiksi. Luentojen pohjalta, etenkin kirjanpidon ajankohtaisia aiheita, on pystynyt hyödyntämään myös vastaajien nykyisessä työssä. Yksi vastaajista pitää ohjelmaa oikein mainiona koulutuksineen ja verkostoitumistilaisuuksineen, mutta samalla toteaa, että aiheista olisi varmasti saanut vieläkin enemmän irti, jos olisi ohjelman aikana työskennellyt tilintarkastustehtävissä. Tästä vastauksesta voi tehdä sen johtopäätöksen, että ohjelma on varmasti ollut hyödyllinen myös ammattisaan toimiville tilintarkastajille, koska luennoilta he ovat saaneet ajankohtaista ja

tärkeää tietoa työnsä tekemiseen entistä paremmin. Toisaalta yhdessä vastauksessa oltiin hieman epäileväisiä sen suhteen, parantaako ohjelma riittävästi mahdollisuuksia suorittaa HTM-tilintarkastajatutkinto.

Tiedustelin myös sitä, ovatko osallistujat saaneet ohjelman kautta kontakteja ammatissa toimiviin tilintarkastajiin. Kaikki vastasivat saaneensa kontakteja tilintarkastajiin, mutta vastauksista ei käynyt ilmi sitä, ovatko nämä kontaktit johtaneet tilintarkastusyhteistyöhön ja mahdolliseen työharjoitteluun. Yhdessä vastauksessa todettiin kontakteja saadun muutamaan tilintarkastajaan, mutta vastaajalla on oman työnsä puolesta myös kontakteja hyväksytyihin tilintarkastajiin. Yksi vastaajista totesi ohjelman puitteiden luoneen mahdollisuuden kontakteihin, mutta oman työn kiireellisyydestä johtuen hän ei ole lähtenyt hakemaan kontakteja aktiivisesti esimerkiksi tilintarkastusharjoitteluun tähdäten.

Yleisellä tasolla HTM-valmennusohjelmaa pidettiin hyödyllisenä, mutta vastauksissa todettiin myös, että ohjelmasta olisi ollut vieläkin enemmän hyötyä, jos ohjelmaan olisi saatu sitoutettua myös enemmän hyväksytyjä tilintarkastajia. Yksi vastaajista totesi saaneensa luennoilta ajankohtaista tietoa työhönsä, mutta oli sitä mieltä, että olisi hyötynyt ohjelmasta vieläkin enemmän, jos olisi työskennellyt edelleen tilitoimistossa, jossa hän oli töissä ohjelman alkaessa.

Ohjelman aikataulutusta pidettiin hyvänä, vaikkakin aikataulujen yhteensovittaminen kaikkien kanssa on ainainen ongelma. Vastauksissa oltiin siitä lähes yhtä mieltä, että luentoja olisi voinut olla enemmänkin, mutta toisaalta ymmärrettiin apurahan sallimat rajat ja se, ettei ohjelman budjettia voida ylittää. Yhdessä vastauksessa tuotiin esille myös se tosi seikka, että Turun alueella ei ole yhtään toimivaa HTM-yhteisöä, joten tällainen valmennusohjelma toimii varmasti hyvinä kontaktifoorumina niille tilintarkastajille, jotka tarvitsevat apulaisia työhönsä.

Tilintarkastajan työhön tutustuminen konkreettisemmin tuotiin myös esiin vastauksissa, joten tällainen aihe voisi olla jatkossa toteuttamiskelpoinen.

Kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että tällainen valmennusohjelma on tervetullut lisä Turun alueen koulutustarjontaan ja sitä tulisi jossain muodossa ehdottomasti jatkaa tulevaisuudessakin. Yksi vastanneista totesi, että tällaiset ajankohtaiset ja mielenkiintoiset koulutuspäivät ovat loistava lisäys normaalin työn rinnalle ja tuovat vaihtelua työrutiineihin. Samalla omaan työhönsä saa rutkasti sovellettavaa, ajankohtaista tietoa koulutuksien pohjalta. Yksi vastaajista totesi ohjelman olleen yleisellä tasolla melko hyödyllinen, mutta kaipaisi enemmän ohjelmalta sitä, että se keskittyisi tilintarkastajatutkintoon valmentamiseen.

Yhdeltä vastaajalta tuli näkemykseni mukaan todella hyvä kehitysehdotus mahdollista jatkoa ajatellen. Vastaaja totesi seuraavasti: ”Ohjelma on mielestäni jatkokelpoinen ja uskoisin sen olevan vieläkin tehokkaampi, mikäli alueen HTM-tilintarkastajia saataisiin sitoutettua ohjelmaan vielä paremmin, esimerkiksi niin, että kaikille halukkaille ohjelmaan osallistujille voitaisiin luvata jonkin mittainen harjoittelu/tutustumismahdollisuus käytännön työhön”. Jos valmennusohjelmaan saataisiin mukaan yhä enemmän HTM-tilintarkastajia ja valmennettaville pystytäisiin takaamaan harjoittelu yhteistyö, voisi ohjelman avulla valmistuvia uusia, hyväksytyjä tilintarkastajia tulla entistä enemmän.

Tarve uusille tilintarkastajille on selkeästi ilmaistu, joten konkreettisia toimiakin tulisi lisätä sen eteen, että uusia tilintarkastajia saadaan Turun talousalueelle. Valmennusohjelma voisi tuoda tähän ongelmaan helpotusta, mutta samalla se on myös resurssikysymys, ja olen varma, että siihen tarvitaan muidenkin tahojen rahallista panostusta. Liikesivistysrahaston apuraha ja Turun ammattikorkeakoulun rahoitus eivät tule riittämään yksinään ongelman ratkaisuun, vaan mukaan pitää saada Turun alueen yritysmaailma tukemaan projektia jatkossa.

5.3.4 HTM-tutkinnon hyväksymisvaatimukset

Seuraavat vastaukset kartoittavat tarkemmin vastaajien näkemyksiä työ- ja elinkeinoministeriön asetuksen määrittämisestä HTM-tutkinnon hyväksymisvaatimuksista ja siitä, miten heidän tämän hetkinen osaaminen vastaa vaadittuja kriteereitä. Samalla tiedustelin, miten he aikovat suorittaa mahdolliset puuttuvat kokonaisuudet ja onko heillä suunnitelmia jo työkokemuksen suorittamiseen hyväksytyn tilintarkastajan ohjauksessa.

HTM-tutkinnon koulutus- ja opintovaatimuksia vastaajat pitivät ajan tasalla olevina. Kommenteissa kävi ilmi, että jonkinlainen perustietämys on hyvä vaatimus myös teoriapuolen opinnoista. Yleisesti tutkinnon suorittaminen vaatii erään vastaajan mukaan laajaa asioihin perehtymistä. Tämä kuvaa hyvin varsinkin vaatimuksia opinnoista, koska niihin tulee sisällyttää laaja-alaisesti tilintarkastuksen, laskentatoimen, oikeustieteiden ja liiketalouden opintoja.

Työkokemuksen osalta hyväksymisvaatimukset herättivät eniten keskustelua vastaajissa. Yksi vastaaja kuvasi vaatimuksia täysin järjettömiksi, koska työkokemusvaatimukset ovat niin korkeat, että tutkintoon pääseminen on enemmänkin valitsijoiden mielivallasta kiinni. Hänen mielestään ammatin suojeleminen ei ole kenenkään etu. Siinä mielessä Edward Anderssonin selvitystyöryhmän raportin tulos yhdestä perustutkinnosta varmasti toisi muutosta myös työkokemusvaatimukseen. Voisi olla ihan paikallaan laskea työkokemusvaatimuksen rajaa, jotta alalle saataisiin lisää hyväksytyjä tilintarkastajia. Muutaman vuoden sisällä ammatissa toimivista tilintarkastajista voi olla huutava pula niin Turun talousalueella kuin myös koko Suomessa.

Toinen vastaaja koki työkokemuksen hankkimisen etenkin Turun alueella vaikeaksi, koska täällä ei ole yhtään toimivaa HTM-yhteisöä ja yksittäiset tilintarkastajat eivät aktiivisesti hae itselleen apulaisia. Tässä suhteessa valmennus-

ohjelmalla on tärkeä rooli, jotta niin valmennettavien kuin tilintarkastajienkin tarpeet kohtaisivat. Kolmas vastaaja piti osittain myös perusteltuna työkokemusvaatimuksen korkeaa tasoa. Hänen mukaansa tilintarkastustyötä pitää osata tehdä oikein jo ennen kuin voidaan auktorisoida virallisesti tilintarkastajan toimea hoitamaan. Näin ollen kahden vuoden työkokemus tilintarkastajan ohjauksessa on varma laadun tae ja luo selkeän kulmakiven auktorisoinnin luotettavuudelle.

Vastaajista kolmella on omien käsitystensä mukaan vaaditut opintokokonaisuudet suoritettuna verrattuna hyväksymisvaatimukseen. Yleisesti ammattikorkeakoulussa käyty taloushallinnon tradenomin tutkinto täyttää opintovaatimuksen kriteerit. Yhdellä vastanneista puuttuu opintosuorituksista muutamia opintopisteitä. Niiden suorittamisesta on tehty suunnitelma tulevaisuutta varten. Kaikilla vastanneilla oli vielä epäselvää, miten aikovat suorittaa tutkinnon vaatiman työkokemuksen. Kaksi vastanneista oli sillä kannalla, etteivät he tule lähitulevaisuudessa sitä suorittamaan. Esimerkiksi yhden vastaajan nykyinen työ ei mahdollista apulaisena toimimista. Yksi vastanneista koki selkeäksi tavoitteekseen hankkia vaadittava työkokemus jossain vaiheessa. Hän uskoo löytävänsä tuntemistaan tilintarkastajista tarvittavan ohjaajan, esimerkiksi hänen nykyinen työnantajansa on HTM-tilintarkastaja.

5.3.5 Tulevaisuus HTM-tilintarkastajana

Seuraavat vastaukset tuovat esiin valmennettavien tavoitteita liittyen HTM-tutkinnon suorittamiseen ja siihen, aikovatko he tosissaan panostaa työuraan tilintarkastajana. Samoista vastauksista käy myös ilmi, seuraavatko he aktiivisesti tilintarkastusalalla tapahtuvia muutoksia.

Kaksi vastaajaa kertoi seuraavansa aktiivisesti alalla tapahtuvia muutoksia. Tietolähteinä toimivat pääasiassa Internet ja alan ammattijulkaisut Tilintarkastus-Revision ja Tilisanomat. Muutenkin alan ammattijulkaisuista saa ajankohtaista tietoa ylipäättänsä talouteen liittyvissä asioissa, joten pelkän tilintarkastuksen takia ammattijulkaisuja ei tarvitse lukea. Olisin odottanut, että vastaajat olisivat seuranneet tarkemmin alalla tapahtuvia muutoksia, tosin kaksi vastaajaa, joilla on selkeänä tavoitteena tilintarkastajan ura, totesivat seuraavansa muutoksia tilintarkastusalalla aktiivisesti.

Samanlainen linjaus jatkui myös kysyttäessä sitä, onko HTM-tutkinto selkeä tavoite lähitulevaisuudessa. Kaksi vastaajaa ei kokenut tutkintoa lähitulevaisuuden tavoitteeksi. Nykyisten töiden haasteet tällä hetkellä kiinnostavat heitä työurallaan. Toinen vastaajista kertoi panostavansa työhönsä ihmisten johtamisen parissa, joten hän ei koe HTM-tutkinnon suorittamista lähiaikoina realistisena.

Kahdella muulla vastaajalla on selkeänä tavoitteena suorittaa HTM-tutkinto lähitulevaisuudessa, mutta ajankohdasta ei ole vielä varmuutta. HTM-tutkinnon tavoitteeksi asettaneista toisen vastaajan tutkinnon suorittaminen riippuu pitkälti siitä, koska hän saa suoritettua hyväksymisvaatimusten edellyttämän työkokemuksen. Toinen vastaaja aikoo suorittaa ensin KLT-tutkinnon, johon hän voi osallistua keväällä 2012. KLT-tutkinto on laskenta-alan ammattilaisten asiantuntijatutkinto, joka on tarkoitettu tilitoimistoalalla työskenteleville ammattilaisille, joilla on korkeakoulututkinto ja usean vuoden työkokemus taloushallinnon tehtävistä. Tämä tutkinto on todella arvostettu kirjanpitäjien keskuudessa ja siitä hyvänä jatkumona on suorittaa HTM-tutkinto, johon kyseinen vastaaja myös tähtää toden teolla.

Viimeisessä kysymyksessä tiedustelin vielä, näkevätkö osallistujat työskentelevänsä 5 vuoden päästä hyväksytyinä tilintarkastajina ja ovatko he asettaneet tavoitteita mahdolliselle tilintarkastajan uralle. Samat kaksi vastaajaa, jotka eivät uskoneet suorittavansa tutkintoa lähivuosina, eivät näe itseään tilintarkastajana tulevaisuudessa. Toisen vastaajan mukaan tilintarkastajana toimiminen ei ole hänelle realistinen urasuunnitelma. Hän tulee jatkossakin pysymään esimiestehtävissä ja keskittyy sen osaamisen kehittämiseen. Hänen mielestään tilintarkastajan työ on selkeä asiantuntijarooli, eikä hänen nykyinen työnsä ole kovinkaan lähellä tilintarkastajan tehtäviä, joten hän ei usko toimivansa tilintarkastajana tulevaisuudessa.

Kahdella muulla on selkeä tavoite toimia 5 vuoden päästä jo hyväksyttynä tilintarkastajana. He vaikuttavat hyvin motivoituneilta suorittamaan tutkinnon lähitulevaisuudessa. Toinen heistä mainitsee sen, että hän uskoo toimivansa viidessä vuodessa tilintarkastajana riippuen toki siitä, läpäiseekö tutkintokokeen ensimmäisellä kerralla. Hän on ainakin vakuuttunut siitä, että tilintarkastus on mukana hänen tulevaisuuden työkuvasa. Valmennusohjelman kannaltakin on hieno huomata, että ainakin osa valmennettavista on asettanut selkeän tavoitteen toimia tulevaisuudessa tilintarkastajana. Se luo uskoa siihen, että ohjelmasta on oikeasti ollut hyötyä ja sitä tulisi jatkaa ehdottomasti. Valmennusohjelman kautta saadaan suurella todennäköisyydellä tulevaisuudessakin lisää hyväksytyjä tilintarkastajia, ja se on varmaa, että tällä alalla riittää töitä lähiaikoina ja tulevaisuudessa, kun ikääntyvät tilintarkastajat jäävät eläkkeelle.

6 YHTEENVETO

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia heinäkuussa 2007 voimaan tulleen tilintarkastuslain keskeisiä muutoksia. Pääteemana opinnäytetyössäni oli HTM-tilintarkastajatutkinnon suorittaminen ja Turun ammattikorkeakoulussa käynnissä oleva HTM-valmennusohjelma. Valmennusohjelmassa mukana oleville tradenomeille laadin kyselyn, jonka tarkoituksena oli selvittää heidän näkemyksensä tilintarkastusalasta ja HTM-valmennusohjelmasta yleisesti. Lisäksi halusin saada selville, suorittavatko he HTM-tilintarkastajatutkinnon lähitulevaisuudessa ja onko mahdollista, että he toimivat työurallaan jossain vaiheessa hyväksytyinä tilintarkastajina. Kysely toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena ja se koostui 12 avoimesta kysymyskokonaisuudesta.

Tilintarkastuslain kokonaisuudistuksen myötä tilintarkastusala on selkeästi muutosten kourissa. Hyväksytyjen tilintarkastajien keski-ikä on hyvin korkea ja lähivuosina eläkkeelle on jäämässä moni ammattitaitoinen tilintarkastaja. Samalla uuden lain keskeisin ja merkittävin muutos maallikkotilintarkastajista luopuminen tapahtuu lopullisesti siirtymäsäännöksen päättyessä vuoden 2011 lopulla. Tämä luo tilintarkastusalalle Suomessa valtavasti haasteita. Uusia tilintarkastajia tarvitaan jatkossa entistä enemmän ja sen pohjalta tulee tehdä myös muutoksia tutkintojen hyväksymisvaatimuksiin.

Työ- ja elinkeinoministeriön asettaman selvitystyöryhmän kokoaminen liittyen tilintarkastajajärjestelmän kokonaisuudistukseen oli hyvä päänavaus muutosten tiellä. Anderssonin selvitystyöryhmän ehdotus yhdestä tilintarkastajan perustutkinnosta, johon on mahdollista suorittaa vaativampia lisämoduuleita, kuulostaa tulevaisuuden suunnalta. Nykyinen järjestelmä on liian hajanainen kolmena eri tilintarkastajatutkintona sekä niitä valvovina omina valvontalautakuntina. Samalla yhden keskeisen valvontajärjestön perustaminen keskittäisi toiminnot yhden

päättävän elimen alle, joka nykyisessä taloustilanteessa toimisi varmasti moitteetta. Päättäjien seuraava askel onkin sitten määritellä mielestäni tilintarkastajan perustutkinnon taso. Nykyiset hyväksymisvaatimukset ovat mielestäni liian korkeat, ja varsinkin tässä tilanteessa, kun alalle tarvitaan paljon uusia tilintarkastajia, näkisin, että perustutkinnon hyväksymisvaatimuksia tulisi laskea. Näin saataisiin alalle varmasti kasvavissa määrin uusia tilintarkastajia.

Turun ammattikorkeakoulun ja yhteistyökumppanien projekti tradenomista HTM-tilintarkastajaksi on mielestäni loistava asia Turun alueen tilintarkastukselle. Omien havaintojen ja kyselystä saamien vastausten pohjalta olen ehdottomasti sitä mieltä, että valmennusohjelmaa tulee jatkossakin toteuttaa. Valmennusohjelman kautta Turun alueelle tullaan varmasti saamaan uusia tilintarkastajia tulevaisuudessa. Kuten muuallakin Suomessa, myös Turun alueella, on tilintarkastajien keski-ikä lähellä 60 vuotta, joten uusia osaajia tarvitaan alalle nopealla tahdilla.

Kyselystä saamien vastausten pohjalta kehittäisin valmennusohjelmaa entistä enemmän käytännön läheisempään suuntaan. Projektissa mukana olevien tradenomienkin vastauksista voi päätellä sen, että ohjelman pääpaino tulisi jatkossa olla HTM-tutkinnon suorittamiseen valmentaminen. Mielestäni tämä olisi juuri oikea suunta valmennusohjelmalle. Valmennusohjelmaan tulisi saada sitoutettua lisää alueen HTM-tilintarkastajia ja näin ollen helpotettaisiin samalla tutkintoon hakijoiden mahdollisuuksia saada kontakteja alalla toimiviin tilintarkastajiin.

Oman näkemykseni mukaan Turun kauppakamarin ja HTM-tilintarkastajat ry:n paikallisosaston tulisi tässä asiassa olla edelläkävijänä ja markkinoida valmennusohjelmaa paremmin jäsenilleen. Ohjelman rahoitus päättyy vuoden 2010 loppuun, joten olisikin luontevaa, että tämän jälkeen valmennusohjelma jatkuisi Turun kauppakamarin ja HTM-tilintarkastajat ry:n paikallisosaston järjestämänä

ja markkinoimana. Rahoituksen saanti voi tuottaa ongelmia, mutta ohjelmalle on selkeä tilaus Turun alueella. Ohjelman kiinnostavuus ja mielenkiinto kasvaisi varmasti, jos ohjelman kautta pystyttäisiin tarjoamaan mukana oleville työharjoittelu hyväksytyin tilintarkastajan ohjauksessa ja näin ollen edesautettaisiin HTM-tutkinnon suorittamista työkokemuksen saamisella.

Asettamani tavoitteet opinnäytetyön suhteen täyttyivät hyvin. Sain tuotua esille uuden tilintarkastuslain keskeisimmät uudistukset ja niistä oli helppo löytää luotettavaa ja ajankohtaista tietoa. Lähteitä aiheestani löysin laajasti ja pystyin soveltamaan työssäni niin ammattikirjallisuutta, alan lehtiartikkeleita kuin alalla toimivien päättävien tahojen Internet-sivujakin. Tarkempi perehtyminen HTM-valmennusohjelmaan loi opinnäytetyön tekemisestä mielenkiintoista ja opin tilintarkastusalaan liittyen valtavasti uutta. Tekemäni kyselyn pohjalta saadaan varmasti jatkossa kehitysideoita tulevaisuuden valmennusohjelmien suunnitteluun ja uskon, että opinnäytetyöni toimii hyvänä tietolähteenä sellaiselle lukijalle, joka on kiinnostunut tilintarkastusalasta ja mahdollisuudesta hakeutua HTM-tilintarkastajatutkintoon.

Opinnäytetyön tekeminen oli opettavainen kokemus, enkä törmännyt työtä tehdessäni suuriin ongelmiin. Kyselytutkimus olisi voinut olla laajempikin ja olisi ollut mukava saada enemmän näkemyksiä valmennettavilta, mutta täytyy muistaa, että valmennusohjelmassa oli resurssien puitteissa mukana vain kuusi tradenomia ja opinnäytetyön kyselyä tehdessä viisi. Kyselystä saamieni vastausten pohjalta uskon, että HTM-valmennusohjelma on kehittämiskelpoinen idea ja sen jatkaminen olisi Turun alueen tilintarkastuksen tason ja tilintarkastajien määrän kannalta tärkeää. Valmennusohjelman pohjalta löytyisi jatkossa varmasti opinnäytetyön aiheita, esimerkiksi valmennusohjelmassa mukana olevien tilintarkastajien näkökulmasta voisi tehdä oman tutkimuksenkin.

LÄHTEET

Alakare, S.; Koskinen, H.; Reinikainen, M.; Sedig, R. & Simola, A-M. 2008. Uusi tilintarkastuslaki – säännöksistä käytäntöön. Helsinki: KHT-Media Oy.

Blummé, N. 2008. Osakeyhtiön uusi tilintarkastuskertomusmalli. Tilintarkastus-Revision 1/2008, 12-17.

Horsmanheimo, P.; Kaisanlahti, T. & Steiner, M-L. 2007. Tilintarkastuslaki – Kommentaari. Helsinki: WSOY.

HTM-tilintarkastajat ry 2009a. HTM-yhdistyksen toiminta jatkuu entisellään. HTM-GRM Info 3/2009, 10.

HTM-tilintarkastajat ry 2009b. Aktiivista yhdistystoimintaa. HTM-GRM Info 4/2009, 10-11.

HTM-tilintarkastajat ry 2010. Tilintarkastajia ja tilintarkastusyhteisöjä Suomessa 16.02.2010. HTM-GRM Info 1/2010, 5.

HTM-tilintarkastajat ry 2010a. HTM-tilintarkastajaksi. Viitattu 22.4.2010. <http://www.htm.fi/htm-tilintarkastajaksi>.

HTM-tilintarkastajat ry 2010b. Yhdistyksen tarkoitus ja toiminta. Viitattu 23.4.2010. http://www.htm.fi/yhdistys/tarkoitus_ja_toiminta.

HTM-tilintarkastajat ry 2010c. Paikallisosastot. Viitattu 23.4.2010. <http://www.htm.fi/yhdistys/paikallisosastot>.

HTM-tilintarkastajat ry 2010d. HTM-Info Oy. Viitattu 5.5.2010. http://www.htm.fi/yhdistys/htm-info_oy.

HTM-tilintarkastajat ry 2010e. Rekisteröity assistentti. Viitattu 5.5.2010. <http://www.htm.fi/htm-tilintarkastajaksi/htm-assistenttiohjelma>.

HTM-tilintarkastajat ry 2010f. Tilintarkastajan valinta – uusi tilintarkastuslaki. Viitattu 10.4.2010. http://www.htm.fi/tilintarkastajan_valinta/uusi_tilintarkastuslaki.

Julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunta 2006. JHTT-yhteisöjen hyväksymis- ja valvontaohje. Viitattu 11.5.2010. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/hyvaksymis_ja_valvontaohje_yhteisot.pdf.

Julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunta 2009a. JHTT-tutkinnon 2009 tutkintovaatimukset. Viitattu 7.4.2010. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/tutkintovaatimukset_2009.pdf.

Julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunta 2009b. JHTT-tilintarkastajan hyväksymis- ja valvontaohjeet. Viitattu 7.4.2010. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/hyvaksymis_ja_valvontaohje_jhtt-tarkastajat.pdf.

Julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuslautakunta 2010. JHTT-listat ja tutkinto. Viitattu 6.4.2010. http://www.vm.fi/vm/fi/09_valtionalous/04_raportointi_ja_valvonta/jhtt_lautakunta/01_tutkinto/index.jsp.

Kaisanlahti, T. 2007. Kansainväliset tilintarkastusstandardit uudessa tilintarkastuslaissa. Tilisanomat 2/2007, 31-33.

Keskuskauppakamari 2010a. KHT-tutkinto. Viitattu 5.4.2010. www.keskuskauppakamari.fi > Tutkinnot ja kokeet > KHT-tutkinto.

Keskuskauppakamari 2010b. Hyväksymisvaatimukset HTM-tilintarkastajaksi - Opas hakijoille. Viitattu 6.4.2010. <http://www.keskuskauppakamari.fi/content/download/35342/646766>.

Keskuskauppakamari 2010c. HTM-tutkinto. Viitattu 6.4.2010. www.keskuskauppakamari.fi > Tutkinnot ja kokeet > HTM-tutkinto.

Korkeamäki, A-M. 2008. Tilintarkastuksen perusteet. Helsinki: WSOY.

Kosonen, L. 2005. Vaarinpidosta virtuaaliaikaan - Sata vuotta suomalaista tilintarkastusta. Väitöskirja. Kauppatieteiden osasto. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Viitattu 22.4.2010. <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/31147/TMP.objres.90.pdf?sequence=1>.

Laki julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajista 1.4.1999/467.

Länsiluoto, A.; Mäki-Pirilä, J. 2010. Tilintarkastajan vapaaehtoinen valinta hyödyttää. Tilintarkastus 1/2010, 26-29.

Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459.

Riistama, V. 2000. Tilintarkastus – perusteet. 3., uudistettu painos. Porvoo: WSOY.

Rytsy, A. 2010. Tilintarkastusjärjestelmä jatkaa uudistumista. Tilisanomat 1/2010, 18-22.

Tomperi, S. 2009. Tilintarkastus – Normeista käytäntöön. Helsinki: Edita.

Tuokko, T. 2007. Tilintarkastuslaki muuttuu. Tilisanomat 2/2007, 34-37.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2008. Työ- ja elinkeinoministeriön asetus KHT- ja HTM-tilintarkastajan hyväksymisvaatimuksista. Viitattu 5.4.2010. http://www.htm.fi/instancedata/prime_product_yhdistys/htm/embeds/asetus_hyvaksymisvaatimukset_suomi.pdf.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2010a. Tilintarkastajajärjestelmän uudistaminen. Viitattu 12.4.2010. http://www.tem.fi/index.phtml?93586_m=96072&s=2584.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2010b. Lausuntopyyntö. Viitattu 12.4.2010. <http://www.tem.fi/files/26197/Lausuntopyynto.pdf>.

Valtiovarainministeriö 2009. Valtiovarainministeriön asetus julkishallinnon ja -talouden tilintarkastajan hyväksymisvaatimuksista. Viitattu 7.4.2010. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20091369>.

Liite 1. Kysymyspohja HTM-valmennusohjelmassa mukana oleville tradenomeille

1. Mikä on nykyinen työtilanteenne? Mikä on tämän hetken työnne toimenkuva? Löytyykö teiltä motivaatiota ja kiinnostusta edetä työurallanne lähitulevaisuudessa?
2. Onko teillä aiempaa työkokemusta tilintarkastuksesta? Oletteko toiminut maallikkotilintarkastajana?
3. Minkälaisia mielikuvia teillä on tilintarkastusalasta? Millaisena koette tilintarkastajan työn haastavuuden ja mielekkyyden?
4. Miten olette kokenut HTM-valmennusohjelman?
5. Oletteko valmennusohjelman kautta saanut kontakteja tilintarkastusalalta?
6. Onko HTM-valmennusohjelma ollut hyödyllinen? Mitä mieltä olette yleisesti aikataulutuksesta, luennoista ym.? Risuja, ruusuja, kehitysehdotuksia? Onko tällainen ohjelma mielestänne jatkossakin toteutuskelpoinen?
7. Mitä mieltä olette HTM-tutkinnon hyväksymisvaatimuksista?
8. Onko teillä tarpeeksi hyväksymisvaatimusten edellyttämiä opintoja? Jos ei, miten aiotte ne suorittaa?
9. Miten tulette suorittamaan HTM-tutkinnon vaatiman työkokemuksen? Onko teillä mahdollisuus toimia hyväksytyn tilintarkastajan apulaisena?
10. Seuraatteko aktiivisesti tilintarkastusalalla tapahtuvia muutoksia? Mistä?
11. Onko HTM-tutkinto selkeä tavoite lähitulevaisuudessa? Milloin arvioitte osallistuvanne tutkintoon?
12. Oletteko asettaneet tavoitteita tulevaisuuden tilintarkastusuralle? Näettekö itsenne toimivan 5 vuoden sisällä hyväksyttynä tilintarkastajana? Onko tilintarkastaja tulevaisuuden ammattinne?